

Bəxtiyar Vahabzadə

Şəbi- hicran

seçmə poemalar

G. Bakasas

Az. 296305

Bəxtiyar Vahabzadə

Şəbi-hicran

Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Bakı
"RENESSANS-A"
2016

Tərtibçi v  redaktor:
 l ddin  s dzad 

Bəxtiyar Vahabzadə.
  bi-hicran. Seçmə poemalar.
Bakı, "Renessans-A" Nəşriyyat Evi, 2016, 255 səh.

Yaşamaq-yanmaqdır, yanasan g r k,
Həyatın mənası yalnız ondadır
 am  g r yanmırsa, ya amır demək
Onun da həyatı yanmağındadır.

E. Vahabzadə

B $\frac{4702060202}{009}$ 2016

  "Renessans-A", 2016

Şəbi-hicran

*“Füzuli... aləmi-insaniyyətdə
tamam qəməzədlərin və möhnətkeşlərin
yüklərini götürmək və məzlumların
halına yanmaq üçün xələq olunubdur”.*

F.Köçərli

PROLOQ

Sən mənim ən böyük ustadım oldun,
Ey ana yurdumun böyük şairi.
Vətən göylərində güntək doğuldun,
İşıqın bürüdü qərinələri.
Lalələr açıldı sinəndə qəmədən,
Əməllər, arzular şairisən sən!

Nə var belə, nə deyirsən,
Niyə belə titrəyirsən, ey qələm?
Mən elə bir kainata bu gün uçmaq istəyəm
Ki, onun hər səyyarəsi böyük bir kainatdır.
Ey ilhamım, o əlçatmaz zirvəyə məni çatdır!
Ey qələmim, Günəş kimi alışaydın, yanaydın.
Sən ağacdən, kömürdən yox, poladdan
yaranaydın.
Sürətini ildırımından alaydın deyirəm ki,
Elə mühit dəryasına cummaq istəyirəm ki,
O dəryanın hər qətrəsi bir sənət incisidir.

O ürək üçün yəqin
Bu binanın üstündən keçir yolu Kəbənin.
Asılır nəzərləri
Sırğa kimi bu zaman
Dibçəkdəki çiçəyin
Körpə budaqlarından.
Qorxa-qorxa yoxlayır
O, solunu-sağını,
Atır həmin eyvana
Yasəmən budağını...
Ata çıxır eyvana,
Nəzər salır dörd yana.
Kimsə dəymir gözüne,
Deyinir öz-özünə.
O, köksünü ötürür,
Yasəmənı götürür.
“Lənət şeytana” – deyə
Əzib atır küçəyə.
Əzilən yasəmənə baxa-baxa Məhəmməd,
Düşünür öz eşqini qəlbi yuxa Məhəmməd.

MƏHƏMMƏD

– Ey müəllim, sən mənə neçə il dərs demisən,
İndi belə görünür, hər şeyi tərs demisən.
Sənin ciyərpəranı mən sevirəm, nə olar,
Göz gördü, könül sevdi, mənim nə günahım var?
Bir-bir öyrətdin mənə otuz iki hərfi sən.
Otuz iki!.. Bu qədər hərflərin içindən

Üçünü sənin qızın - Leyla öyrətdi mənə.
Heyranam bu üç hərfin hökmünə, qüdrətinə.
Odur mənim sinəmdə atəş olub hey yanan,
Ayn, şin və bir də qaf!.. Bu üç hərfdən yaranan
Eşq sözü sözlərin sultanıdır, tacıdır,
Eşq - həyat ağacıdır!
Sən də, mən də, Leyla da bu ağacın barıyıq,
Eşqin övladlarıyıq.
Qara torpaq olsa da əvvəl-axır yerimiz,
Eşqdir tinətimiz, eşqdir cövhərimiz.
Sən öyrətdin, sən mənə şəklini bu hərflərin,
Qızınsa üç hərflərlə dünyanın, göyün, yerin,
İnsan duyğularının sirrini açdı mənə.
Eşqimlə vaqif oldum bu dünyanın sirtinə.
Zəhmətini danmıram, çox borcluyam sənə mən;
Sən həyat kəlməsini yazmağı öyrətmisən,
Həyatın sirtinisə qızın öyrədib mənə,
Mən borcluyam Leylanın o sehrkar hüsnünə.
Dilini öyrətmisən
Kitabların mənə sən.
Osa mənə öyrədib təbiətin dilini,
Onun sirli dilini, onun çətin dilini.
İndi mən anlayıram eşqimiş hər nə varsa,
Bəli, kimin qəlbini eşq atəşi yaxarsa,
Dünyanı dərk eyləyəm, eşq bir amal imiş
Sənin təlim etdiyən “elm qeylü-qal” imiş.
Ey müəllim, neynirəm cansız kitabları mən
Ən böyük kitab onun hüsnüdür, şöləsindən
İşıqlanır mənimçün gizli sirri cahanın...
Eşq bir məhvəridir bizim qoca dünyanın...

Ey müəllim, olanı söylədim sənə yalnız,
Özün söylə, hansınız qüdrətli ustadsınız?
Kəndli qızıdır anam, bir peşəkardır babam,
Özüm də, ey müəllim, yazılmamış kitabam.
Sənin əlin böyüklər, şahlar ətəyindədir,
Üzü dönük dünyanın hökmü, gücü səndədir,
Sən şahların bağından çox meyvələr dərmisən,
Sən öz ciyərpəranı heç mənə verərmisən? –
Deyə o, köks ötürür, dərdi hopur dərinə,
Çevrilib yavaş-yavaş, üz qoyur evlərinə

CAN YANGISI

*Eşqdır ol nəşeyi-kamil kim, ondandır müdam
Meydə təsviri hərarət, neydə təsiri-sadə.*

Mədrəsə hücrəsinə yığılıbdır cavanlar,
Sənətə, şeirə dair fikir yürüdür onlar.
Biri deyir: həyatın hüsnü, süsüdür sənət.
Biri deyir: ürəyin döyüntüsüdür sənət.
Biri deyir ki, sənət təbiətin səsidir.
Biri deyir ki, sənət eşqin təranəsidir.
Biri deyir ki, sənət hər bir şeydən öncədir.
Biri deyir ki, sənət adicə əyləncədir.
Biri deyir ki, sənət cəlb edə bilmir məni.
Biri deyir ki, sənət insan düşüncəsini,
Fikrini, xəyalını uçurur qanadında...
Tələbələr içində Əbdül Kərim adında
Bir sivaslı gənc vardı,

Tay-tuşları hamısı ona hörmət qoyardı.
O keçibdir həyatın şaxtasından, qarından;
Ağlıyla, duyğusuyla seçilir dostlarından.
Həm də gözəl ney çalır, o çalır yana-yana,
Eşidən heyran qalır onun mahnılarına.
Tələbə dostlarından o, yaşlıdır bir qədər,
Həmişə olduğu tək yenə bütün nəzərlər
Yalnız ona dikilir,

Dillənib, asta-asta
Danışır Əbdül Kərim:

– Ey mənim əzizlərim,
Sənət dəryaya bənzər, onun min bir halı var,
Onun sirlərlə dolu öz cah-cəlalı var.
Kiminin bu dəryada gördüyü çör-çöp olur,
Kimi də dibindəki incilərə vurulur.
Məncə, can yangısıdır şeir, sənət, əzəldən,
Belə anlayıram mən
Qəlbində eşq olanlar dərk eyliyə sənəti,
İnsan məhəbbətidir yaradan hər sənəti...
(Məhəmmədə baxırdı o, bunları deyərkən)
Soruşun, ney çalmağı necə öyrənmişəm mən?
Bunun öz tarixi var.
Yenə ona dikildi sual dolu baxışlar.
O, başını yelləyib bir ah çəkdi dərindən,
“Ah” alova çevrilib saçıldı gözlərindən. –
– Hər günün öz hökmü var.
O Çaldıran savaşı başlananda, a dostlar,
Dəliqanlı cavandım;
Sultanın fərmanını Vətən çağırışı sandım.
Xalqım çağırır deyə mən yollandım cəbhəyə.

Bu səsdən çıraq kimi gah yanır, gah sönmürdüm.
Dalıb neyin səsinə düşünür, düşünürdüm:
“Neyçin düşmən edirlər insanı insanlara,
Səbəb nədir, görəsən, bu günahsız qanlara?
Nədən ötrü mən onu bu günə saldım görən?
Töküb onun qanını nə qazandım axı mən?
Onun nəğməsindəki yanıqlı xallara bax,
Şirin arzulara bax, incə xəyallara bax.
Tək onunku deyildi bu xallar, zəngülələr,
Mənə də çox doğmadır bu guşələr, nalələr.
Dünya əsirgəməyib əzabından onu da.
Mən onun nəğməsini, eşqini, ruhunu da
Anlayıram, düşmənim
Ola bilməz o mənim!
Eləysə, ah, eləysə bəs bu kəsə-kəs neçin?
Qılınc verib əlinə şahla sultan bəs neçin?
Bir doğma qardaşları qırdırır qardaşlara?
Mənim yaram deyilmi
Bu yazığın köksünə
İndi vurduğum yara?
Yaralı da bu zaman
Yəqin mənə bunları
Söyləmək istəyirdi.
Sözlə demədi, ancaq sözü segaha verdi...
Odu, yanğısını ney də ürəkdən aldı.
Ney ürəkdən-ürəyə bir incə körpü saldı.
Birdən nəğmə kəsildi...
Gördüm artıq keçinmiş!
Ağlaya-ağlaya mən,
Onu dəfn etdim həmə.

Yuxudaydım elə bil, mən ayıldım yuxudan,
Gözümə başqa donda görünürdü bu cahan.
Qılıncımı tullayıb o andaca yerə mən,
O mərhumun neyini taxdım onun yerindən.
Öyrənməyə başladım o gündən ney çalmağı,
Öyrədən kim oldu?
Can yanğısı, gözdağı.
Sənət can yanğısıdır mənim üçün, a dostlar,
Bu dünyanın oduna gərək yana sənətkar.
O, bunları deyərkən Məhəmmədə baxırdı,
Məhəmmədin gözündən sel kimi yaş axırdı...
Bu yaş “insan insanın qardaşdır” - deyirdi,
“Sənət can yanğısıdır, göz yaşıdır” - deyirdi.

İKİ HƏDİYYƏ

*Füzuli, dəhrdən kam almaq olmaz olmadan giryan
Sədəf su almayınca əbri nisandan göhər verməz.*

Əyləşib Məhəmməd otağında tək
Oynaşır üzündə qəm buludları.
Bayırda cücərib min gül, min çiçək,
Əriyir qəlbində dağların qarı.

Üzündən, gözündən tökülür kədər,
Qəmlər dövlətidir, dərdlər varıdır.
Ağaran dan yeri, qızaran göylər,
Onunçün Leylanın yanaqlarıdır.

Boğur öz dərđini o, yana-yana,
 Axıtmaq istəmir göz yaşlarını.
 Qaralan üföqlər andırır ona
 Leylanın kədərli baxışlarını.
 Məhəbbət dünyanı anlatmış ona,
 Leyla Məhəmmədçin eşqin adıdır;
 Qıvrımsaç, ucaboy, qaragöz Leyla
 Onun dünyasıdır, kainatıdır.
 Bahar öz gülləri, çiçəklərilə
 Leylanın adını yazmış düzlərə,
 Çöldə pıçıldaşan yarpaqlar belə
 "Leyla! Leyla!" - deyir gündə min kərə.
 Yazmaq!
 Nədən yazmaq?
 Ozanlar kimi
 Nəğməyə çevirim məhəbbətimi?
 Tökümmü qəlbimin bütün varını?
 Hicran gecəsinin əzablarını
 Yazım hansı sözün qüdrətilə mən?
 Ah... Necə söyləmək?
 Hardan başlamaq?
 Nə qədər çalışır, gözü önündən
 Leylanın xəyalı çəkilmir ancaq...
 Leyla şeir kimi, nəğmələr kimi
 Səslənir şairin qulaqlarında.
 Leyla qızıl donlu bir səhər kimi
 Süzülüb qapıdan girir bu anda.
 Məhəmməd – Aman, bu xəyalımı, röyamı? Əsla!
 Yox, bu xəyal deyil, özüdür...
 – Leyla!

Leyla – Məhəmməd!
 Məhəmməd – Ah, Leyla de, bu sənmişən?
 Ey Günəş, sən göydən yerə enmişən?
 Leyla – Eşqdən qüdrətli dünyada nə var,
 Məhəbbət yeri də göyə qaldırır?!
 Məhəmməd – Sən odmu, atəşmi, ya məşəlmışən,
 Leyla, söylə, bura necə gəlmışən?!
 Leyla – Dedim ki, məhəbbət gətirər... atam
 Mənim hər işimə göz qoyur müdam:
 Məni məktəbə də buraxmır artıq.
 Məhəmməd – Eşqin göylərinə çökdü qaranlıq,
 İndi biz neyləyək?
 Leyla – Sən yaz, sən yarat,
 Məhəmməd – Sevmək bir həyatdır, yazmaq bir həyat.
 Məhəmməd – Son çarəm budursa, qoy dərđi-sərim,
 Mənim fikirlərim, düşüncələrim,
 Eşqim kağızlara süzülün dən-dən –
 Qara saçlarının rayihəsindən.
 Sənsiz qəhr edərđi bu cahan məni,
 Sənsən bu cahana bağlayan məni!
 O gün ki, qəlbimi mən sənə verdim,
 Hər şey gözlərimə göründü aydın.
 Varlığı heçliyə mən dəyişərdim,
 Əgər bu dünyada sən olmasaydın.
 Doğrandım, kəsildim mən dilim-dilim,
 Dünya əzab evi, ömür vəfasız.
 Gördüyüm hər şeyə inan, sevgilim,
 Sənin gözlərinlə baxıram yalnız.
 Hara baxıramsa görürəm səni,
 Quş səsi, çay səsi sənin səsidir.

Leyla
Məhəmməd

Çəkəndə köksümə gülün ətrini,
Sanıram bu sənin öz nəfəsidir.
Qara gözlərində batıram sənin
Bu gözlər dəryadan, göydən dərinidir.
Buluda deyirəm saçındır yaqın,
Güllər mənə baxan nəzərlərindir.
Yarpaqlar - əllərin, çeşmələr - gözün,
Yağış damcıları - göz yaşlarındır.
Dünya yaranmışan mənimçün özün,
Baxışım da sənin baxışlarındır.
Kitabam, gəl məni aç varaq-varaq,
Gör nələr çəkmişəm bu zamanədən.
Vəfasız bildiyim dünyaya ancaq
Sənin saçlarımla bağlanmışam mən.
Dərk edə bilməzdim dəhri, varlığı;
Heyran olmasaydım gözəlliyinə.
Hüsnünün əsrarı, füsunkarlığı
Ana təbiəti andırır mənə.
– Mən ki inanıram sənin eşqinə.
– Demişəm, sevgilim, deyirəm yenə:
Sənin ürəyindir mənim məskənim,
Məhəbbət əqidəm, dinimdir mənim.
Sevirəm!
Sevənə nə qanun, nə din?
Nəsibi zillətdir sevilənlərin
Birdən başqa dini qəbul eyləyən
Bir qərib yolçuya bənzəyirəm mən.
Gəlin qınamayın əsla siz onu –
Bu dinin hansı bir din olduğunu;
Bilmədən, bilmədən ehkamlarını,

Leyla

Tanımadan onun imamlarını,
Ona kor-koranə mən inanmışam,
Bu dini ən böyük bir din sanmışam.
Bu dini yaratdı öz məhəbbətim,
Bir dərdi eylədi yüz məhəbbətim.
– Sənin bu füsunkar məhəbbətindən
İncilər yaransın!..
İstərəm ki, mən
Eşqinə dəm tutub göylər mələşsin,
Eşqin tarix olub əbədiləşsin.
Ancaq bir şərt ilə; Unutma bir an,
Sən Türk diyarının öz övladısan!
Doğrudur, sən indi qürbət eldəsən,
Ancaq ürəyində yaşasın Vətən.
Vətənin öz dili, öz tarixi var,
Ölsün Vətəninə tanımayanlar!
Qoy sənin şeirində dil açsın Vətən!
Onun küləkləri, onun çayları,
Biz ayrı düşsək də, öz elimizdən,
Qürbətdə ölməsin dilimiz barı.
Sənin bu ilahi ilk məhəbbətin
Xalqının dilində yazılsın gərək.
Sənin ki əlində deyildir çətin
Döndərib: “düşvarı asan eyləmək”.
Axı ərəb, əcəm dillərində sən
Yazmışan xeyli.
Şirin sözlərini başa düşməyən
Öz elin olmazmı səndən gileyli?

Sən ərəb, sən əcəm oğlu deyilsən,
Sənin öz dilin var, öz Vətənin var.

Özgə yelkənində seyrə çıxma sən,
Sənin öz dənizin, öz yelkənin var.

Ah!.. Vətən gözəli, ah Vətən qızı,
Sənə halal olsun ananın südü.
Sənin sözlərinlə mənim gözümdə
Vətən bir pillə də qalxdı, böyüdü.

Belə övladları olan ölkənin
Əsməz qara yellər başından bir an.
Ey Vətən gözəli, gəl, öpüm sənin
“Vətən dili” deyən dodaqlarından.

Haqq sözün qəlbimi titrətdi mənim,
Bu Vətən torpağı qoy olsun qənim;
Vətəndə yaşayıb, onun dilinə,
Ruhuna, zövqünə, doğma elinə
Xor baxan şərəfsiz vətənsizlərə!
Ən böyük düşməndir onlar bizlərə.
Külfət namusunu çəkərmə görə
Vətən namusuyla yaşamayanlar?
Heyhat!.. Hələ çoxdur evini Vətən,
Qohum-qardaşını millət sayanlar...

Məhəmməd – Doğrudur, sevgilim, doğrudur bunlar,
Mən Vətən eşqilə ötən bırı quşam.
Mən sözdən elə bir süfrə açmışam,
Ərəb də, əcəm də ordan pay umar.
Ancaq o süfrədə ağız ləzzətim
Mənim öz dilimdir, öz lisanımdır.

O dilə bağlıdır arzum, niyyətim,
O, mənim eşqidir, həyəcanımdır.
Bəli, türk oğluyam... neyləyim, ancaq
Hər şeyi atadan öyrənir uşaq.
Təzə cığır açmaq çətindir, çətin,
Əbül-Ülaların, Nizamilərin
Ən kiçik, ən aciz şagirdiyəm mən;
Ayrıla bilməyib ənənəmizdən,
Biganə olmuşam ana dilimə,
Gərək mən qayıdam öz sahilimə...

Leyla – Bunu gözləyirəm, mən səndən bunu,
O sonsuz eşqini, böyük arzunu
Öz ana dilində əbədiləşdir
Şeirini xaqanla, şahla güləşdir.
Söhbət davam edir bir xeyli... Leyla,
“Daha yetər”, - deyə qalxır yerindən.

Məhəmməd – Bir az əyləşsənə.

Leyla – Yox, bəsdir daha...

(Məhəmməd ah çəkir yenə dərinədən)

– Nə belə ah çəkdi, ahın dağlara!

Məhəmməd – Həsrətin köksümə vurdu min yara,

Eşit, nələr deyir bu döyüntülər.

Bəs bizim eşqimiz nə vaxta qədər

Sinəmiz altında dustaq qalacaq?

Bəs nə vaxt göylərə qanad çalacaq?

Leyla – Səbr eyl!

Məhəmməd – Ey mənim gülüm, gülşənim

Könül dözmür hicran gecələrinə.

Ulduzlar gözlərim olaydı mənim,

Hər biriylə min il baxaydım sənə.

Leyla – Yanırsan, əzizim, alış, yan yenə,
Sənətkar dediyin yanar çıraqdır.
Elin kədərinə, elin qəminə
Şair də yanmayıb, kim yanacaqdır?

Məhəmməd – Yanıram, desəm də, deməsəm də mən,
Mən ki, alışmışam nur olmaq üçün.
Keçərəm həyatın dəbdəbəsindən
Sinəmə çəkilən bircə dağ üçün.
Dözüm yolçusuyam...
Dərdin əlindən
Bülbül deyiləm ki, nalə çəkim mən,
İnsanam, ahım da vüsal üçündür.
Səndən ayrıldığım gör neçə gündür,
Gözlərim önündə yaradıram mən
Sənin surətini düşüncələrdən.
Gedirsən, yaxşı yol, “ey afəti-can!”
Onsuz da sən mənim öz bağrımdasan!
Ancaq sevgilimə bir bəxşişim var,
Bu, mənim anamdan qalib yadigar.
Qızıl medalyondur dediyim barat,
Sən onu sevginlə daha da parlat!
Bax, bu medalyonda yanan o işıq
Şairin eşqidir, götür eşqini.
Nəyinə gərəkdir bu yar-yaraşlıq,
Onsuz da zinətlər bəzəmir səni
Bizim eşqimizdən bir xatirətək
Bu kiçik töhfəni alasan gərək.
Leyla medalyonu salır boynuna,
Doğrusu, bəzək də yaraşır ona...
Çıxır asta-asta qapıdan onlar.

Leyla – Məhəmməd, mənim də bir bəxşişim var,
Hələ hazır deyil...
Məhəmməd – O nədir görən?
Leyla – Rəsmini çəkirəm axı sənin mən.
Gözümün önünə gətirib səni,
Çəkmək istəyirəm...
Titrəyir qələm;
Neçə cür çəkmişəm sənin şəklini,
Ancaq heç birini bəyənməmişəm.
Gözlərin elə bil yol çəkir sənin,
Nəyisə, kimisə gözləyir müdam.
O sonsuz həsrəti nəqş eyləməkçin
Kölgə tapammıram, rəng tapammıram.
Onlar asta-asta keçir çəməndən
Məhəmməd qımışır:
– Bir bura bax sən,
Bir bax cəlalına çölün, çəməninin,
Bahar da hüsnünə heyrandır sənin.
Bahar naxışını səndən götürmüş,
O, sənə hər şeyi qurban demişdir.
Sənin gözlərini yuxulu görmüş,
Otlardan çöllərə fərş döşəmişdi.

ƏMİ QATİLİ

*Ey Füzuli, qalmışam heyrətdə bilməm neyləyim,
Dövr zalim, bəxt nəfərcəm, tələb çox, ömr az.*

Gecələr yaman olur,
Gecələrin qoynunda
Sirlər pünhan olur,

Gecələrin zülməti
Udur hər cinayəti.
Zülmətin qucağından
Çıxıb doğulan səhər,
Tezə anadan olmuş
Adsız körpəyə bənzər.
Hələ günahı yoxdur,
Təmizdir göy də, yer də,
Hələ pakdır, təmizdir
Körpə kimi səhər də.
Hələ kir götürməmiş
Onun təmiz ürəyi,
Körpənin nəfəsidir
Səhərin saf küləyi.
Elə ki, gündüz olur,
Yaxşı-yaman durulur,
Əməllərə, işlərə
Şahid kimi baxır gün.
Bütün cinayətlərin
üstünü örtmək üçün
Göylər öz çarqatını
Sərir yerə gecələr,
Arxa durur elə bil
Canilərə gecələr.
Gecələr yaman olur,
Gecələrin qoynunda
Sirlər pünhan olur.
Gecələrin zülməti
Udur hər cinayəti.

Bax, belə bir gecədə, gecənin zülmətində
Qından çıxdı bir qılinc xanın imarətində.
Bu qılinc düz köksünə endi İbrahim xanın.
Duyan bir can daş oldu, gücünə bax zamanın
Günəş öz tellərini yayan kimi düzlərə,
Gecə öz sirlərini danışdı gündüzlərə,
Bağdad bu bəd xəbərdən çalxalandı bir anda,
İnsan nələr törədir bu vəfasız cahanda.
İnsan! Sənin kamalın göylərdən də dərinidir,
Dünyadakı gözəllik sənin əməllərindir.
Sən qadirsən hər şeyə!
Bu qüdrət ki, səndə var,
Bəd əməldən nə çıxar?
Kim öldürdü xanı, kim?
Kim tökdü bu qanı, kim?
Kimdir xanın qatili?
Bilən bildi, dinmədi,
"Mənə nə düşüb?" - dedi,
Xanın qardaşı oğlu o gün keçdi xanlığa,
Əl atdı yamanlığa.
Talan etdi sarayın dövlətini, varını,
Zülfuqar, əmisinin yaxın adamlarını
Məhv etdirdi, taladı bütün obanı, eli.
Bağdada hakim oldu o gün əmi qatili:
Niyə etdi bunları?
O, niyə məhv eylədi günahsız insanları?
Bəli, rəyasət eşqi yaman olur, çox yaman!
Onun əlindən aman, onun felindən aman!
Bu dərdə tutulanlar insanlığa yad olur.
Adı insan olsa da, insana cəllad olur!

Şərqi dərdi böyükdür qəditn tarixi qədər,
Didir biri-birini təriqətlər, nəsillər.
Qardaş qardaşa düşmən, oğul ataya düşmən,
Didir biri-birini xaqanlar hikkəsindən.
Füzuli ömru boyu
Neçə-neçə qanların,
Odların, üsyanların
Burda şahidi oldu.
Yurda dəyən zərbələr
Məhəmməd Füzulinin
Sinəsinə vuruldu.
O hələ uşaq ikən
Torpağın yarasını,
Öz elinin, yurdunun
Matəmini, yasını
Duymuş öz ürəyində,
Doğmuş bu yaralardan
Minbir söz ürəyində.
O, hələ uşaq ikən
Düşünmüş için-için:
"Bu yollar, təfriqətlər,
Təriqətlər nə üçün?"
O, bir şeir də yazdı
Zülfüqarın adına,
Şeir düşdü dillərə, tez yayıldı hər yana.
Rəyasət davasını şeirlə qamçıladi,
Sözlərdən könüllərə sanki nur damcıladi:
...Rəyasət! Hökmün çatır bu dünyada hər yerə.
Sən şərəf gətirirsən bəzən şərəfsizlərə.
Sən alçaq bir vücudu qiymətə mindirirsən,

Sən adi bir insana "dahilik" də verirsen!
Nələr çəkir adamlar sənin fərmanlarından!
Bəzən sənin gücünlə, qüdrətinlə bir insan
Bir top kimi oynadır əlində bu cahanı,
Minə ölüm yazır bir quduzun fərmanı.
Rəyasətlər, rütbələr cinayətlə doludur,
Bəşər başda oturan quldurların quludur.
Şeir gəzdi dilləri, gəlib çatdı saraya,
Aldı alinəsəblər Zülfüqarı araya.
Xan sağ olsun, Füzuli artıq həddini aşdı,
Biz heç, budur indi də gəlib sizə sataşdı.
Dirək oldu göylərə Zülfüqarın nərəsi,
Güclü bir fərman oldu bir alçağın cır səsi:
Azdır ona ölüm də, gərək ona dağ vuram,
Şeir deyən dilinə od basam, qadağ vuram!
Tez bir cəza düşünün, ağır cəza!
Əyanlar
Hərəsi bir söz deyir.
Bəyənməyir Zülüqar.
Vəzir qalxır ayağa:
Xan sağ olsun, bu şair
Müəlliminin qızı Leylanın aşiqidir.
Siz bu qızı alsanız onun əlindən əgər,
Füzulinin qəlbinə məhşər dağı çəkilər.
Bax bu yaxşı xəbərdir, bu tədbirə mən varam,
İstədiyim qisası indi ondan alaram.
Gedin, qızı gətirin, qəmlərim unudulsun,
Şairin sevgilisi xanın kənizi olsun!

İKİ HÖKMDAR

*Vadiyi-vəhdət həqiqətdə məqami-eşqdir,
Kim, müşəxxəs olmaz ol vadidə sultandan gədə.*

Xanın elçiləri minbir vəd ilə
Qoca müəllimi tutdular dilə
Qızı gətirdilər saraya zorla,
Hər şeyi sarayda anladı Leyla.
Yetirdi özünü xacə o saat,
Baxdı təzə ovun üzünə mat-mat: –
Allah, bu hurimi, mələkmi – deyə,
Xacə heyran qaldı bu gözəlliyə.
Hərəmlər dəydilər biri-birinə,
Baxdılar həsədlə rəqiblərinə.
Gəldi məşşatələr, bir anda gəldi,
Gəlin otağında meydan düzəldi.
Onu salamlayıb, xoş dindirdilər,
Saray ədasıyla geyindirdilər...
Üzüldü hər yerdən Leylanın əli,
Eldən ayrı düşdü ellər gözəli.
Ancaq şirin sözlər, şirin vədələr,
Təhqirlər, təhdidlər, min cür hədələr
Onun inadını qıra bilmədi.
“Mən öz mənlüyümü satmaram!” – dedi.
Xəbər çatdı xana, qəzəbləndi xan,
Qulaqlar tutuldu bağirtisindən:
– Necə? Yola gəlmir?
Çəngiyə bir bax!
Mənim iradəmə təslim olmamaq?!

Yaxşı! Bu axşam
Mən özüm onunla hesablaşaram!..
Gör nələr yaradır hökmü dövrənim:
Leyla hüzurunda dayanmış xanın.
Xan, qızı görünəcə birtəhər oldu,
Çatıldı heyrətdən onun qaşları;
Gözü dumanlandı, nitqi tutuldu,
Görünəcə süzülən lal baxışları.
Yandı ürəyində ehtiras odu,
Qəzəbi soyudu, hirsini soyudu.
Gözəllik! Kim sənə “mən koram” - dedi.
De, sənənin önündə kim baş əymədi?
Ürəklər başında var yerin sənənin
Qılıncdan itidir kəsərin sənənin!
De, sənənin gücündən böyük güc hanı?
Alan sən olursan ixtiyarını
İnsanın əlindən bir an içində.
Bəzən əqidə də, məslək də, din də,
Sənənin atəşinə yanıb kül olur,
Əməllər, arzular göyə sovrulur.
Dinindən əl çəkib o Şeyx Sənan
Boynuna bir anda xaç salmadımı?
Qayəsi yolunda ucalan insan
Gözəllik önündə alçalmadımı?
Gözəllik daşı da gətirər dilə,
Hökmünə ram olar vəhşilər belə.
Xan, qızı görünəcə birtəhər oldu.
Çatıldı heyrətdən onun qaşları;
Gözü dumanlandı, nitqi tutuldu,
Görünəcə süzülən lal baxışları.

Baxışlar.
 Nə qədər dərinidir hələ,
 Batar o gözlərdə qəvvaslar belə.
 O ilahi gözlər, o ulu gözlər.
 O nərgiz baxışlar, yuxulu gözlər
 Yatan duyğuları yuxudan eylər,
 Bir yol süzüləndə min bir qan eylər.
 Həyat eşqi ilə o dolu gözlər,
 O xumar baxışlar, yuxulu gözlər
 – Böyük bir şairin ilham çırağı
 Alçaq bir qatilin önündə yanır.
 Şairin qəlbinə çəkilən dağı
 Xan öz aləmində intiqam sanır. Xeyr!
 Qisasında yanılmısan sən!
 Bu qisas deyildir əgər düşünsən.
 Lənət oxuyacaq nəsillər sənə,
 Qoy qanad verməsin bu illər sənə.
 Güvənmə taxtına, şərəfsiz insan,
 Sən aylar, sən illər hökmdarısan,
 Osa əsrlərə hökm edəcəkdir,
 Zülm yaşasa da, ömrü gödəkdir.
 Xan, qızı görüncə birtəhər oldu,
 Çatıldı heyrətdən onun qaşları;
 Bədəni uçundu, nitqi tutuldu,
 Görüncə süzülən o baxışları.
 Sarsıtdı sehriylə gözəllik onu,
 Gözəllik önündə əfsunlandı xan.
 İlk dəfə unudub xan olduğunu,
 Özünü bir adi insan sandı xan.
 Gözündə kiçilir, alçalır onun

Taxtı, rəyasəti, hökmü, fərmanı.
 İlanı yuvadan çıxaran əfsun,
 Quzuya döndərir zülmkar xanı.
 Xacəni səsleyib:
 Aparın! - dedi.
 Qızı apardılar hərəmxanəyə,
 O gündən göz yumdu xan da hər şeyə.
 Keçdi bir neçə gün, xanın gözləri
 Rüyalar içində dumanlanırdı.
 Xan o gündən bəri, o gündən bəri
 Hər nə görürdüsə yuxu sanırdı.
 Düşünür: görəsən, o gözəl sənəm
 Hüsnünün sehrini hardan götürmüş?
 Xan başa düşmürdü nəydi o aləm,
 Nağılmı eşitmiş, yuxumu görmüş?
 Xacəni çağırıb yanına bir gün,
 Xan öz ürəyini danışdı bütün.
 Söylədi Leylaya vurulduğunu:
 Baş hərəm qoyuram – dedi – mən onu...
 Xacə xan əmrini çatdırdı qıza,
 Qız susdu, qəlbindən qan sıza-sıza.

Leyla – Bu sözlər xahişmi, yoxsa əmrmi?
Xacə – Xahiş!
Leyla – Hərəmxanə bəs eyləməirmi?
Xacə – Yox! Sən ulduzların ən parlağısan,
 Sənin camalına heyran olub xan.
 O, sevir səni.
Leyla – Mən isə sevirəm bir özgəsini.
Xacə – Qızım, təpik atma, gəl, öz baxtına.
Leyla – Mənim öz bəxtim var.

Xacə – Nə deyim xana?
Leyla – De ki, üz döndərüb məhəbbətimdən,
 Ucuz şöhrətlərə əyilmərəm mən!
Xacə – Qızım, inad olma, inadı sındır,
 Anla ki, xan sənənin hökmdarıdır!
Leyla – Xacə, dediyini yaxşı düşün bir,
 Qəlbin hökmdarı məhəbbətidir.
 Zindana saldılar Leylanı o gün,
 Dünya zindan oldu Məhəmməd üçün.
 Leyla razı idi öz əməlindən,
 O, zəhər içmişdi eşqin əlindən.
 Məhəbbət yolunda çəkdiyi əzab
 Ona kədər deyil, vüqar gətirdi,
 O, öz həyatını, cavan ömrünü
 Uğursuz taleyin hökmünə verdi.
 O dedi: - Zülmünlə, ey çərxi-dövrən,
 Ciyərim qan oldu, yaralanmışam.
 Ancaq demərəm ki, sən bivəfasan,
 Verdiyin cəfanı vəfa sanmışam.
 Onun əzabını çəkdi Məhəmməd,
 Sifariş göndərdi dalbadal xana.
 Ürəyində ağrı, gözündə həsrət,
 O, lənət yağdırdı çərxi-dövrənə.
 Yazdı: “Tanımıram nə xan, nə qanun”.
 Yazdı: “Düşmən qəvi, taleyim zəbun”.
 Yazdı: “Qıyarlarmı, gülə? Qaydadır
 Bülbülü salarlar qəfəsə, ey xan.
 Hökmün ki, ölkədə hər yerə çatır,
 Çəkinmə bülbülün ahfəğanından.
 Güvənmə hökmünə, təxti-tacına,

Zamanın yolları düyün-düyündür.
 Zülmün qılıncını götür, sal qına,
 Gülə əl qaldırmaq gücsüzlüyüdür.
 Qorxmuram zülmündən, siyasətindən,
 Şairəm, qaraya ağ demərəm mən!
 Səndə zərrə qədər insaf var isə,
 Gülü yox, bülbülü sal o məhbəsə!..
 Məktublar dalbadal axdı saraya,
 Əyanlar aldılar xanı araya.
 Hərə bir söz dedi,
 Çox düşündü xan,
 Yenə də dönmədi öz inadından.
 Dedi: - Tez saraya çağırın onu,
 Anladaq şairə qudurduğunu!..
 Sağında, solunda yaltaq kübarlar,
 Bir yanda Füzuli, bir yanda Leyla;
 Xanın gözlərində od var, alov var,
 Gah sağa boylanır, gah baxır sola.
Xan – Deyirlər, Leylanın Məcnunusan sən,
 Nə deyə bilərsən məhəbbətindən?
Füzuli – Əsil aşiq mənəm düzü, hökmdar,
 Məcnunun dünyada ancaq adı var.
 Mənəm bu əsrdə eşqin Allahı,
 Məni bənzətməyin Məcnuna zinhar,
 Ahımca olsaydı, Məcnunun ahı,
 Yuva tikərdimi başında quşlar?
Xan – Leylanın şəninə onda gərək sən,
 Burda bədahətən şeir deyəsən...
 Füzuli danışmır...
 Hə, bəs nə oldu?

- Həcv deyən dilin niyə tutuldu?
Füzuli danışmır...
Əmr edirəm mən:
Gərək hüzzurumda şeir deyəsən!
- Füzuli – Bir xan olsanız da bunu bilin siz,
Mənim hökmdarım siz deyilsiniz.
- Xan – Sənin hökmdarın bəs kimdir görən?
Özgə xanlığınmı tələsisən sən?
- Füzuli – Leyla namusumdur, Leyla arımdır,
O mənim yeganə hökmdarımdır.
Ömür dastanımdır o gözəl pəri,
Hökm onun hökmüdür, əmr onun əmri.
Gülür gözlərində Leylanın cahan,
Deyir: - Belə olar sevənlər, ey xan.
Onun hər kəlməsi eşqin səsidir,
Aşiqin sultanı məşuqəsidir.
Hökmdar, bu sirri yaxşıca bil sən,
Sevgi dünyasında hələ tifiilsən.
- Xan – Sus!
- Füzuli – Susa bilərmə dolu ürəklər?
Zəncir götürməyir azad diləklər! –
Deyə cavan şair qalxır üsyana.
Bütün qəzəbini yağdırır xana:
– Eşit sözlərimi, ey xan, indi sən,
Mən də sənin kimi bir hökmdaram.
Sən öz hökmün ilə gəldi-gedərsən,
Mən ulu sevgimlə həmişə varam.
Sən də şah, mən də şah... Sən ölkələri,
Mənsə könülləri fəth edirəm, xan!
Qılıncdır, nizədir silahın sənin,

Mənim silahımsa sözdür hər zaman.
Qılınc bu gün varsa, sabah pas tutar
Sözünsə qılıncı həmişə parlar.
Qılıncı, mizraqla sən danışırsan,
Mən nəşə doğuran sözlərlə, ey xan.
İndi ki belədir, gəl, məndən əl çək,
Axı, çəkişənlər tay olsun gərək!
Gəl mənim Leylanı alma əlimdən,
Onsuz nəfəsi yox, quru canam mən.

Xan – Mənə də, ey şair, bax bu gərəkdir.
Səni ömrün boyu inlədəcəkdir
Bu gün hüzzurumda dediyin sözlər,
Gərək həsrət qala sənə o gözlər.
Ölüm belə azdır sizə, dayanın,
İkiniz bir oda yandıqca yanın!

AH, O ZALIM OVÇULAR!..

*Oxun gəldikcə sinəmdən sədalardır çıxan bilməm,
Dil eylər nalə, ya peykan dəyər sinəmdə peykanə.*

Bu əhvalatdan sonra hələ bir neçə ay da
Saxladılar Leylanı məhbus kimi sarayda.
Leyla soldu, saraldı, xəzan vuran bağ kimi,
Sızladı gecə-gündüz yağsız bir çıraqla kimi.
Ürəyinin dərini dedi o bəxti qara;
Gündüzlər buludlara, gecələr ulduzlara.
Yuxusu da gecələr uçub ərşə çəkildi,
Sübhə qədər gözləri şam çırağa dikildi,

Dedi: - Sən də yanırısan, mən də... bir fərqimiz var.
 Yanğı elə yanğıdır, bu fərq bizi ayırır:
 Sən gecələr yanırısan, mənsə, mənsə, ey çıraq,
 Həm gecələr yanırım, həm gündüzlər, dərdə bax!
 Zülmələr, işgəncələr sarsıtmır ancaq onu,
 Füzulinin verdiyi o qızıl medalyonu
 Sinəsinə basaraq hıçqırır sübhə qədər;
 Füzulinin yazdığı könül yaxan qəzəllər
 Saray divarlarını dəlib keçir bir anda,
 Bu qəzəllər gül açır qızın dodaqlarında:
 "Aşiyani-mürği dil zülfi-pərişanındadır,
 Qanda olsan, ey pəri, könlüm sənin yanındadır.
 Eşq dərdilə xoşam, əl çək əlacımdan, təbib,
 Qılma dərman, kim həlakim zəhri-dərmanındadır.
 Bəs ki, hicranındadır, xasiyyəti, qəti həyat,
 Ol həyat əhlinə heyranam ki, hicranındadır".
 Muğam üstə oxuyur Leyla bu sətirləri,
 Heyran qoyur səsinə o, göyləri, yerləri,
 Bu səs əridir qışın şaxtasımı, qarını.
 Bu səs dilə gətirir saray divarlarını.
 (Dərdi ağır deyildir dərmini bilməyənün,
 Dərdi yaman ağırdır sevib-sevilməyənün...
 Dərdinə dərd çatarmı
 Həm sevib, həm sevilib
 Eşqi yetim qalanın?
 Həm özü, həm aşiqi
 Bir alçağın əlində
 Qul olub alçalanın!)
 Xan gözlədi,
 Gözlədi,

Çatmadı arzusuna;
 Qızın inadkarlığı çox ağır gəldi ona.
 Çox düşündü, nəhayət, hiylələrə əl atdı,
 Bir gecə qol gücünə məqsədinə o, çatdı.
 Saray əhli car çəkib xəbər yaydı hər yerə:
 Leyla sürgün edilmiş Bağdaddan yad ellərə.
 O gündən də Füzuli dəərə aşdı, dağ aşdı,
 Obaları, elləri oymaq-oymaq dolaşdı.
 Şeir dedi, inlədi, o, "Leyla!", "Leyla!" - deyə,
 Yaralı ahu kimi baş vurdu hər şənliyə.
 Keçdiyi hər obadan Leylanı xəbər aldı,
 O, öz məhəbbətiylə ucaldı, hey ucaldı.
 O gördü qasırğa da, gördü şaxta da, qar da.
 Gördüm deyən olmadı Leylanı bir diyarda.
 Günəş saraldı getdi,
 Göylərə daldı getdi.
 Ayı Leylası bildi,
 O da yan aldı getdi.
 Ürək vurur, yorulmur,
 Könül yanır, qor olmur.
 Sənə baxan gözlərim
 Niyə sənsiz kor olmur?
 Füzuli obaları gəzməkdən yorulmadı,
 Ancaq onun səsinə bir səs verən olmadı.
 Məhəbbəti ürəkdə, qəzəlləri sinədə
 Kor-peşiman qayıtdı o, Bağdada yenə də.
 Ürəyində boğuldu Füzulinin haqq səsi,
 Bülbüllərin naləsi, küləklərin nəğməsi,
 Ahəng tutdu aşiqin "naley-i-dilsuzinə".
 Daldı düşüncələrə, xəyallara o, yenə.

Onun sonsuz dərdləri yetişmədi dəvaya,
 O qayıdıb evinə çəkildi inzivaya.
 Gecə-gündüz düşünmək ona bir adət oldu,
 Təsəllisi bir xəyal, bir də ibadət oldu.
 O, çox mənalar verib dünya qeylü-qalına,
 Göylərdən cavab umdu yerlərin sualına.
 Fələklər göydə çin-çin yandı onun ahından,
 Arzusunun çırağı alışmadı bircə an.
 Ürəyinin naləsi,
 Aman səsi, ah səsi
 Yatanları oyatdı, bəxtini oyatmadı.
 Ahı göylərə çatdı, zalım xana çatmadı.
 Alnında izlər açdı əzabları xış kimi,
 İnlədi çöldə bitən yaralı qamış kimi.
 Şair açıb qəlbini dedi: - Yanan mənəm, mən,
 Günəşə, ulduzlara, aylara düşməyəm mən.
 Onlar öz tellərini elə ki, yerə sərir,
 Mənə min cür fəlakət, faciələr göstərir,
 Siz məndən soruşmayın, mən nələri sevirəm,
 Buludları sevirəm, gecələri sevirəm.
 Ensin yerə buludlar, ensin yerə qaranlıq.
 Ələmləri, dərdləri mən görməyim bir anlıq.
 Ah, o zalım ovçular!.. Ah, o zalım ovçular!..
 Onlarda insafımı var?
 Yuvasını dağıtdı mənim bülbüllərimin,
 Yuxusunu qaçırtmış yuxulu çöllərimin.
 Bu dünyaya gələli üzüm gülmədi bir gün,
 Dünyadan zövq istəyəm, dünyadan əl götürsün?!
 Mən bir zövq görəmmədim nə qədər dünyadayam,
 Qəm dənizi içində yalqız qalan adayam.

Nə qəlbimin ahları, nə gözümün qan-yaşı,
 Söndürə bilmir mənim sinəmdəki atəşi.
 Əridirəm oduma ürəyi də, canı da,
 Qorxuram ki, yandıraram oduma dünyanı da,
 Dəli küləkləriylə, dilə gəlib ney kimi,
 İstərəm ki, təbiət çalsın məni qəmimi,
 Yerdə odlar qalansın,
 Dəryalar dalğalansın,
 Hayqırsın üsyanımı.
 Görüb eşitdikcə mən, oda yaxdım canımı!
 Necə dözüüm bu dərdə, məgər daşam, dəmirəm?
 Mən görmək istəmirəm, eşitmək istəmirəm.
 Görüb eşitdikcə mən artır sinə dağlarım,
 Ətdən gözüm olaydı, daşdan da qulaqlarım.
 Hər şey yalandır, yalan!
 Ömür qəm karvanıdır,
 Talelər ömürlərin əbədi sarvanıdır.
 Böhtanlar vadisində ömür atımı sürdüm.
 Kəfdən dəm vuranları, mən ki, yalançı gördüm.
 Vəfa umduqlarımdan cəfa gördüm hər zaman,
 Güzgüdən sidq istədim, əyri gördüm özümü.
 Suya dedim dərdimi, axıb keçdi yanımdan,
 O da ağzımda qoydu iki kəlmə sözümü.
 Ey dəhşətli fikirlər, məndən uzaqlaşmayın,
 Siz mənim ürəyimdən kənarda ağlaşmayın.
 Şairəm, qəm içində keçir gecəm, gündüzüm.
 Sevdalı xəyalların övladiyam mən özüm!
 Yalnız yalan gerçəkdir.
 Mən bu haqqı danmıram,
 Mən öz varlığımıza da şəkk edir, inanmıram,

İnanmıram göyə də, inanmıram yerə də,
 Min əfsanə uyduran böyük nəbilərə də.
 Varsa bir inandığım: yalnız eşqdir o da,
 Min dünya kəşf etmişəm, eşqimlə bir dünyada.
 Özüm də heç bilmirəm bu dünyaya nə deyim?
 Nə gecəm bir gecədir, nə gündüzüm bir gündüz.
 Ey mənim məhəbbətim, eşqim, hissım, diləyim,
 Siz həm mənim həyatım, həm də ölümümünüz!
 Ölüm, sağ görüb məni, atma mənə pəncəni,
 Mən ki çoxdan ölmüşəm, naləm aldatmış səni!
 Aylar keçdi, il oldu, əvəz etdi gün-günü,
 Zaman verdi hökmünü,
 Yaman verdi hökmünü:
 Şah Təhmasib bir gecə hücum çəkdi Bağdada,
 Düşdü yenə qan-qada.
 Zülfüqarın taxtını çevirdilər başına,
 Gecənin zülmətində o, yaşına-yaşına
 Qaçırdı təkbaşına.
 Elə bu vaxt, bu zaman
 Qayıdırdı Füzuli evə yaxın obadan.
 Onlar qarşılaşdılar.
 Görən kimi tanıdı şair onu:
 - Zülfüqar!
 Hara belə qaçırsan, dayan, sənə sözüm var.
 – Aman, şair qoy gedim.
 – Dayan, hələ dayan, xan,
 Elə ki, ayrı düşdün öz taxtından, tacından,
 Adi bir adam oldun, getdi şanın, şöhrətin,
 Təxti-tacında imiş bütün gücün-qüdrətin.
 Get, zülmündən qurtarıb, məmləkət azad oldu,

“Zülm ilə abad olan ədl ilə bərbad oldu”.
 – Padişahi - mülk, dinarü dirhəm rüşvət verib,
 Fəthi-kişvər qılmağa eylər mühəyya ləşkəri.
 ...Göstərən saətdə dövrani-fələk bir inqilab,
 Həm özü fani olur, həm ləşkəri, həm kişvəri.
 Gör nə sultanəm məni-dərviş kim, feyzi-süxən,
 Eyləmiş iqbalimi asari-nüsrət məzhəri.
 ...Qanda kim, əzm etsə, mərsumu məvacib istəməz.
 Qansı mülkü tutsa, dəgməz kimsəyə şürü şəri...”
 – Söylə, Leyla hardadır?
 – Sarayda.
 – Yalan demə.
 – Mən düzünü deyirəm, saraydadır.
 – Qəlbimə
 Sənin fitnələrindən çəkildi məhşər dağı,
 Heyf! Dünya saxlayır qoynunda hər alçağı.
 Deyə ordan birbaşa saraya gəldi şair,
 Axtardı hücrələri, otaqları birbəbir.
 Girdi hərəmxanəyə,
 Tapılmadı Leylası, “o, hara getmiş?” – deyə
 Düşündü için-için,
 Yenə köhnə yarası təzələndi şairin.
 O gecə Zülfuqar xan Qaçan kimi saraydan,
 Qapıları açdılar.
 Qızlar hərəmxanadan çıxıb dağılışdılar.
 Hərə getdi bir yerə, Leyla da azad oldu,
 Sanmayın ki, o, bundan, fərəhləndi, şad oldu.
 Gecənin zülmətində öz-özünə deyirdi:
 “Hara gedim mən indi?
 Evəmi? Bəs atamın necə çıxım üzünə?”

Heç özü də bilməyir, fikri nədir, qəsdı nə?
 Hələ bu heç... Məhəmməd!
 O, nə deyər bəs mənə?
 İtirdim ismətimi...
 Gülməzmi hər kəs mənə?
 Yox, yox, mən bu halımla göydən yerə enmişəm,
 Bir alçağın əlində mən ki ləkələnmişəm.
 Mən bədbəxti taleyim yaman saldı çətinə,
 Şairin o müqəddəs, böyük məhəbbətinə
 Layiq ola bilərmı mənim ləkəli adım?
 Heyhat! Gözümdə qaldı bütün arzum, muradım,
 Yox! Bu daha ağırdır bütün işgəncələrdən!
 Məhəmmədin gözüne görünə bilmərəm mən".
 Deyə doğma şəhəri gecə tərək etdi Leyla,
 Kərbəlalı bir qıza qoşulub getdi Leyla.
 Getdi, çıxdı şəhərdən.
 Bir xeyli getdi... Birdən:
 – Yox, mən onu görməmiş hara gedirəm – deyə
 Leyla döndü geriyə:
 – Aman, bacım, izn ver, gedim, görüm mən onu –
 Könlümün ilk dostunu.
 Bəlkə bu lilli sular axdı, heç durulmadı,
 Onu görmək bir daha mənə qismət olmadı.
 Qulağımda bir daha səslənmədi səsi də.
 – Gedək! - deyə qoşulur ona rəfiqəsi də!
 O keçdikcə şəhərin tanış küçələrindən,
 Təəssüflə ah çəkir, köks ötürür dərinədən.
 Düşünür asta-asta: "Küçələr, ay küçələr,
 Mən sizin sinənizi tapdamışam nə qədər.
 Bu yollarla nə qədər mədrəsəyə getmişəm,

Qayğısız illərimi mən burda əritmişəm.
 Bu yollarda itibdir ömrün şirin dəmi də.
 Bu yollarda tapmışam mən öz sevgilimi də.
 Ah... bu yollar, bu yollar!

Neçə il bundan qabaq
 Kim deyə bilərdi ki, belə bir gün olacaq?
 Kim deyə bilərdi ki, könlüm düşəcək dara?
 Göz yaşlarım axacaq gül səpdiyim yollara?
 Gülə-gülə keçdiyim bu yollardan bir zaman
 Mən ağlaya-ağlaya keçəcəyəm... ay aman!
 Bir düşdüyüm günə bax!
 Taleyin hökmünə bax!"
 Leyla bayaqdan bəri
 Gəzir bütün şəhəri.
 Ancaq rəfiqəsi də
 Gözdən buraxmır onu
 İzləyir öz dostunu
 Belə ağır günündə.
 Mədrəsənin önündə
 Gəlib Leyla dayanır,
 Ötən günləri anır.
 Səslənir qulağında bir inilti, bir ənin,
 O öpür kandarını ona tanış hücrənin.
 Nəzərləri içəri sancılıb durur nədən?
 Məhəmmədi soruşur elə bil o, hücrədən.
 Evlərinin yanından ötərkən yana-yana,
 Ötəri nəzər salır o, balaca eyvana.
 Gəlib çıxır nəhayət
 Balaca bağçasına sevimli Məhəmmədin,
 Məhəbbəti inləyir qəlbində həzin-həzin.

Pəncərənin önündə o, dayanır lal kimi,
 Gördükləri görünür gözünə xəyal kimi.
 Odur, şair oturmuş balaca miz dalında,
 Quş lələyi əlində, bir dünya xəyalında.
 Yazır, pozur... əriyir önündəki şam kimi.
 "Ah... o yazır, o yazır yəqin mənim eşqimi" –
 Deyə Leyla düşünür:
 – Xeyli keçmiş gecədən,
 Yatmayıbsan hələ sən.
 Mənim böyük şairim, ah yazır, aman yazır.
 O, "Şəbi-hicran" deyir, o, "Şəbi-hicran" yazır.
 Zilləyib gözlərimi pəncərəyə baxıram,
 Gülüm, sənə baxıram.
 Məhəbbət sapımıza vuruldu bir kor düyün
 Bax, bu saat eşqini kağızlara tökdüyün
 Sevgilin durub sənin,
 Önündə pəncərənin.
 Səninsə xəbərin yox!
 Mənimlə bircə anlıq
 Görüşünə sən yəqin
 Həyatını verərdin!
 Başa düşmək olmayır gərdişi, ey sevgilim,
 Tərsinədir dünyanın hər işi, ey sevgilim,
 Səni çox sevdiyimdən,
 Burdan getməliyəm mən.
 Ləkəli bir ad sənə istəmirəm yük olsun!
 Qoy sənin böyük adın həmişə böyük olsun!
 Deyə doğma şəhəri gecə tərk etdi Leyla,
 Kərbəlalı dostuna qoşulub getdi Leyla!

"LEYLİ VƏ MƏCNUN"

*Ey Füzuli, qılmazam tərki-təriqi eşq kimi,
 Bu fəzilət daxili əhli-kamal eylər məni.*

"Hasilim yox səri-kuyində bələdan qeyri,
 Qərəzim yox rəhi-eşqində fənadan qeyri...
 Yetdi bikəsliyim ol qayətə kim, çevrəmdə
 Kimsə yox cizginə, girdabi-bələdan qeyri.
 Nə yanar kimsə mənə atəşi-dildən özgə,
 Nə açar kimsə qapını badi-səbadan qeyri.."
 O saxlayıb qələmi bir ah çəkdi bu zaman,
 Səhər küləkləriylə Kərim girdi qarıdan
 – Sevincindən yaşardı gözləri bu dəm onun,
 Qalxıb atdı özünü qucağına dostunun,
 Bir xeyli baxdı onlar üzünə bir-birinin,
 Sözünü gözlər dedi dolu ürəklərinin.
 Dostlar xeyli susdular,
 Axdı ürəklərindən qanlı sular, lal sular.
 Bu hal bir xeyli keçdi...
 Nəhayət əyləşdilər,
 Gözdən sözə keçdilər.
 Füzuli qəzasını bir-bir ona danışdı,
 Yana-yana danışdı.
 O, axırda oxuyub dostuna son şeirini,
 Yerə dikdi yaş dolu o yorğun gözlərini,
 Dostum, bu şeir deyil, şeir dinləmədim mən,
 İldırımını çaxırdı sənin sətirlərindən?
 Yoxsa yanaqlarıma dəydi sübhün nəsimi?
 Bu, göyün hıçqırığı, bu, yerin naləsimi?

Bu, baharın çiçəyi, zimistanın qarıdır.
 Bu, öz oduna yanan qəlbin alovlandır.
 Dostundan gizlətmə, gəl, sən gözünün yaşını,
 Çevir şeir incisinə qəlbinin atəşini.
 “Xəmsə”ni gətirmişəm, budur, sənə hədiyyə,
 Götür, oxu bir daha Füzuli: “Sağ ol” – deyər,
 Öpür, öpür “Xəmsə”ni, dərya kimi çağlayır,
 Sonra o, aram-aram kitabı varaqlıyır.
 “Leyli-Məcnun!” ... dayanır, o, burada.
 – Bunu mən,
 Dostum, oxumalıyam bu halımda yenidən.
 – Daha yaxşı duyarsan, sən indi bu dastanı.
 – Məni sənintək duyan bir dost, havadar hanı?
 Minnətdaram sənə mən,
 Sən Məcnunun Zeydisən!..

Havayı keçirmədi bir saati, bir anı.
 Nizami Gəncəvinin “Leyli-Məcnun” dastanı
 Onu vəcdə gətirdi... Təkrar-təkrar oxudu.
 Gah oxudu, gah da ki, əlinə aldı udu.
 Çaldı,
 Çaldı,
 Çox gizli nöqtələr tapdı onda,
 Tapdı axtardığını muğamın xallarında.
 Açıb ona sirrini çox gizli pərdələrin,
 Düşündürdü şairi Nizami dərin-dərin.
 Hər sətiri bir xəzinə, hər sözü bir pəhləvan.
 Heyif. Ana dilində yazılmamış bu dastan,
 Bax, burada gör necə xal vurubdur Nizami,
 Öz böyük arzusunu dondurubdur Nizami.

Daşüzlü qanunların şaxtasında, qarında.
 “Ey qulluq halqaları!” – siz o sənətkarın da
 Qulağını sıxdınız, unutdu öz dilini.
 Danışa da bilmədi, yandırdı söz dilini.
 Yaşasam da həmişə mən ərəb ölkəsində,
 Yaşatmışam xalqımı öz şeirim səsində.
 Azərbaycan oğluyam... Bilsin bunu, qoy, aləm!
 Mürəkkəbə döndərüb kağıza tökməliyəm
 “Vətən”, “Vətən” – söyləyən ürəyimin qanını.
 Bu köhnə əfsanəni – Leylinin dastanını.
 Leylamın öz dilində yazam gərək, yazam mən!
 Yeni dastan bağlayım nakam məhəbbətimdən!..

Füzuli muğam üstə yazdı “Leyli-Məcnun”u,
 Gah neyi ağlatdı o, gah ney ağlatdı onu.
 Muğamın sinəsindən doğdu Füzuli şeiri,
 Elin hicran səsindən doğdu Füzuli şeiri.
 Muğam bir xəzinədir, açarıdır duyğular,
 Muğamda sevinc də var, muğamda kədər də var,
 Muğam mənim xalqımın misilsiz kamalıdır.
 Tarixidir, eşqidir, arzusu, amalıdır.
 Tar səsinə qulaq as...
 Bu səs elin nəfəsi,
 Bu səs gözlərdən axan yaşların damcı səsi.
 Bu səs sükuta dalmış göyü də dilləndirər,
 Ulduzlar da bu səsə önündə baş endirər.
 Dinlərkən onu... yerdən ayağımız üzülür,
 Səslərin laylasında gözlərimiz süzülür.
 Gah göylərə ucalır, gah yerə alçalır, q
 Xəyalın qanadında özümüzə dalır, q

Gözümüzün önündə açılır nələr-nələr,
 Əlvan-əlvan lövhələr.
 Muğam, sənsiz keçməsin ömrümün bircə günü,
 Muğam, sənin önündə ən incə söz gücünü,
 Ən zərif güllər belə itirər öz rəngini.
 Azərbaycan şeirinin yaratdın ahəngini!
 Torpağa can verirsən,
 Dilsiz daşları belə sən dilə gətirirsən!
 Mən səni dinləyəndə, ah, bu nədəndir müdam,
 Dərdim də yada düşür, sevincim də, ay muğam,
 Ötən xatirələrim cana gəlir, bu dəm mən
 Yaşadığım günləri yaşayıram yenidən.
 Gücün kimi güc hanı?
 Sənin gücün, qüdrətin,
 Ölümə də səsləyir, həyata da insanı!
 Axtardığı Leylanı o, tapmadı həyatda,
 Həyata güldüyündən,
 Ağlatdı zülüm-zülüm
 Füzulini həyat da...
 O, qələmə əl atdı,
 Leylanın xəyalını kağız üstə yaratdı:
 "Xəyal ilə təsəllidir, könül meyli - vüsal etməz.
 Könüldən dışrə bir yer olduğun aşıq xəyal etməz".
 Füzuli əyləşib otağında tək,
 Oynaşır üzündə qəm buludları.
 Bayırda cücərib min gül, min çiçək,
 Əriyir qəlbində dağların qarı.
 Qəlbinin gözüylə dünyaya baxıb,
 Dedi: arzulara dar gəlir cahan.
 Leylini, Məcnunu yandırıb-yaxıb,

Keçirdi zamanın fırtınasından
 Yandı dünya odu onun üzündə,
 Ahını Məcnunun ahına qatdı.
 Zamanı ağlatdı Leyli gözündə,
 Məcnunu zamana üsyan yaratdı.
 İnlədi, batmadı ancaq o, yasa,
 Düşündü, aləmi düşündürdü o
 Nofəlin parlayan qılıncındasa,
 Bir gün parlayacaq haqqı gördü o.
 Tökdü kağızlara könül varını,
 İlhamı kükrədi, tüğyana gəldi.
 Bir daha oxuyub yazdıqlarını –
 Sənətin gücünə heyran kəsildi.
 Dedi: – Sənətimlə illərdən bəri,
 Daşa, torpağa da can verirəm mən.
 Bəngü-badələri, cansız şeyləri,
 Danışan insana çevirirəm mən.
 Mən gah ney oluram, gah dəf, gahsa tar,
 Gah kanon oluram, gah ud, gah setar.
 Ney olsam, ney kimi inlərəm həmən,
 Tar olsam, sim kimi gərilərəm mən.
 Bir anm içində həm qara, həm ağ,
 Həm yaxın oluram, mən həm də uzaq,
 Həm gecə oluram, həm gündüz, Allah!
 Həm "əyri" oluram, həm də "düz", Allah!
 Gah Qeysin atası olub ürəkdən,
 Leylini "oğluma istəmirəmmi?"
 Leylinin atası olub gah da mən,
 Onun xahişinə "Yox" demirəmmi?
 Məni – Füzulini yaratdı Tanrı,

Alacaq qoynuna məni də torpaq.
Məhv olur Allahın yaratdıqları,
Mənim yaratdığım ölməzdir ancaq.
Füzulinin şöhrəti yayıldı ölkələrə
Onun söz inciləri bir gündə neçə kərə,
Neçə-neçə dodaqda inildədi ney kimi...
Hər kəs dedi: Füzuli yazıb mənim dərdimi,
Yandırdı ürəkləri bir qəlbin odu, közü.
Milyon qəlbin dərdini daşıyan qəlbin sözü,
Dindirdi mizrab olub milyon qəlbin telini.
Füzuli bayraq etdi doğma ana dilini,
O, bu dildə ilk dəfə "Leyli-Məcnun" yaratdı.
Leylaya çatmasa da,
 Böyük məhəbbətiylə
 Sonsuz şöhrətə çatdı.
Füzuli məhəbbəti,
Onun böyük sənəti məşəl kimi alışdı.
O, bizə dərdimizi,
 qəmimizi danışdı.
Burda böyük dərdimiz yadıma düşdü mənim:
Hələ birlik görməmiş mənim böyük Vətənim,
Qəsbkarlar əlində didildi, parçalandı.
Ancaq sərvəti deyil, ürəyi də talandı.
Sərvət getsə, qəm deyil, sərvət gələr yenə də,
Bu qəmdir ki, bu elin qəlbinə, eşqinə də,
Dilinə, ruhuna da qəsd edələr, ay aman!
Ələmlərin, dərdlərin hamısından bu, yaman!
Bax, belə bir zamanda,
 Günəş kimi parlayıb,
 Qalxdı göyə Füzuli,

Saldı şafəqlərini hər ölkəyə Füzuli.
Yada düşdü ürəkdə qövr eləyən acılar;
Hərəsi bir diyara düşən qardaş, bacılar,
Füzuli şeiriylə də tanıdı bir-birini.
O, çatdırdı qardaşa qardaşın əllərini,
Könüllərə bir ümid, nəşə verdi Füzuli;
Parçalanmış bir eli –
 Böyük Azərbaycanı
 Birləşdirdi Füzuli!
İllər ötdü, ölkəyə yenə düşdü qan-qada,
Fateh Sultan Süleyman hücum çəkdi Bağdada.
Şadlıq səltənətindən şah Təhmasib qovuldu
Səlim oğlu Süleyman Bağdada hakim oldu.
Gah onun, gah da bunun üzünə güldü iqbal,
Şahlar əvəz eylədi bir-birini dalbadal.
Füzuliysə əyləşib söz mülkünün başında,
Gəldi-gedər şahlara güldü qoca yaşında.
Neçə-neçə sultanı, xanı yola saldı o,
Söz mülkünün başında əbədilik qaldı o.
Onu yıxa bilmədi zamanın küləkləri.
Bir əvəzsiz şah olub qəsb etdi ürəkləri.
Sultanları məhv edib zaman aldı kamun,
Füzuliysə zamandan aldı intiqamını.
Ulduzlar baxışları, buludlarsa ahıdır,
Əbədidir şahlığı, o, könüllər şahıdır!

“ŞİKAYƏTNAMƏ”

*Könlüm odu çıxdı yanə-yanə
Ahəngi-şəfəqtək asimanə.*

Qoyub qabağına “Leyli-Məcnun”u
Kərim min həvəslə oxuyur onu.
Məcnun! Füzulinin başqa adıdır,
O, böyük şairin öz fəryadıdır.
Hər beytin üstündə Kərim dayanır,
Yanan sətirlərdən od alıb yanır.
Düşünür, düşünür, o, dərin-dərin –
Bu böyük kitabla yanan şairin
Közərib qəlbindən söz, zahir olmuş,
Qanından rəng alıb cəvahir olmuş.
Ağladır göyləri, ağladır yeri
Böyük bir şairin şikayətləri:
“Bir dövrdəyəm ki, nəzm olub xar,
Əşar bulub kasadi-əsar...”
“Mənim bu dərdimi axı kim anlar,
Ah! Qədim əyyamlar, köhnə zamanlar,
Hanı qiymət qoyan şeirə, sənətə?
Zaman dara düşüb, insan möhnətə.
Bir qarın çörəyə qul olan insan,
Keçir öz eşqindən, arzularından.
Tökürəm kağıza ələmlərimi,
Büzülür yer-yerdən yüz dodaq mənə.
Gündüz şölə çəkən bir çıraq kimi
Qalır öz içimdən alışmaq mənə.
Açılmış cığırla mən yol getmədim,

Özgə qismətinə göz də dikmədim,
Ürək sındırmadım, qəlb incitmədim,
Paxıllar yüz yerdən çəkdi dağ mənə”.

* * *

Oyatdı yerindən Kərimi sözlər,
O qalxdı, gəzindi evdə bir qədər.
Düşündü halını şair dostunun,
Bəli, güzəranı pis keçir onun.
Neçin belə sakit oturmuşam mən?
Bəs bir şey gəlməzmi mənim əlimdən?
Kərim çox düşündü, qəmlər içində,
Parladı üzündə ümid şöləsi.
Zamanın dolaşq kəşməkeşində
Gərək boğulmasın şairin səsi! –
Deyə burmaladı şeşə bığını,
Geyərək əyninə arxalığını,
Fikirlər içində yola düzəldi,
Alçala-alçala saraya gəldi.
Qoy mən əyilsəm də, o əyilməsin,
Şairin üstünə saray gülməsin.
Gözünün altına aldı hər şeyi –
Sultanın önündə baş endirməyi,
Qulların önündə bir qul olmağı,
Alçaqlar önündə alçaldılmağı,
“Onun güzəranı pis keçir” – deyə,
O gəldi sultandan vəqf istəməyə.
Füzulinin bir səhər qapısını döydülər.
O özü çıxdı çölə,
Qayıtdı gülə-gülə.

Əlindəki kağıza zilləyərk gözünü,
Həyatında bəlkə də o, ilk dəfə özünü
Xoşbəxt sanırdı bu gün –
Kəsmət kəsmişdi sultan doqquz axca onunçün.
O, baxmaqdan doymayıb əlindəki barata,
O, inana bilməyir, bu “böyük” mükafata.
Bu kağızla bərabər o, zənn etdi bu səhər,
Od gəldi ocağına.
Su goldu bulağına taqət gəldi qoluna,
İşıq düşdü yoluna.
Düşündü: “Sultanın mən
Yadına hardan görün
Düşmüşəm birdən-birə?
Bunu yazan əllərə afərin!
Bir xəttə bax,
Hər nöqtəsi bir ulduz
Hər sətiri bir çilçiraq”.
Əfsus, bu fərəh də uzun sürmədi,
Şair bu kəsmətdən bəhər görmədi.
Neçə ay süründü idarələrdə,
Dinləyən olmadı onu heç yerdə.
Hey gedib-gəlməkdən o yorulmadı.
Salamını belə alan olmadı.
Şair inadından dönmədi yenə,
Hökm etdi, güldülər onun hökmünə.
Dedi: – Gəlin, məni incitməyin siz.
Dedilər: – Gücsüzdür bu vəsiqəniz.
Dedi: – Sultan özü veribdir bunu.
Dedilər: – Bilirik nə olduğunu.
Dedi: - Axı vəqfi yemək vəbaldır.

Dedilər: – Bilirik, bizə halaldır.
Dedi: – Neylərsiniz hesab çəksələr?
Dedilər: – Bir dodaq, bir də diş bilər.
Hesab çəkənləri razı salmışıq.
Şairin bir sözü qalmadı artıq
Döndü birdəfəlik öz inadından,
Qayıtdı evinə o, kor-peşiman.
Yaman ağır gəldi bu, Füzuliyə,
“Sultan neçin məni aldatsın” – deyə.
Mən ki, ondan heç nə istəməmişdim,
“Az aşım, ağrımaz başım” – demişdim.
Bəs neçin o, məni oynatdı belə?
İsticə aşım su qatdı belə?
Məni aldatmaqla o, nə qazandı,
Məni dilənçimi, ya qulmu sandı?
Çeynədi haqqımı o, hansı haqla,
Mənim mənliyimi o, tapdamaqla
Nə demək istəyir görəsən, Allah?
Şahid ol, şahid ol buna sən, Allah!
Şahların hörməti mənə bu oldu,
Mənliyim, vüqarım lağa qoyuldu.
Güldü şöhrətimə, güldü adıma.
Bu barat, şeirimə, istedadıma
Sultanın tənəsi, istehzasıdır,
Deyirlər: göylərə şeirim asidir.
Ah, asi olmuyum bəs neyləyim mən?
Bezməyib dünyanın işgəncəsinə,
Hər cövrə, cəfaya mən dayanmışam,
Şeirimdə özümü sultan sanmışam.
Mən “gör nə sultanəm...” dedim hər zaman,

Yəqin qəzəblənib şeirimə sultan,
Yerimi göstərmək istəmiş mənə.
Keyr, mən şeirimlə sultanam yenə!..
Sözlərlə qızınır şair, sözləri
Könül atəşində döndərib oda,
Evi qızdırmağa payızdan bəri,
Onun ocağında odun yoxsa da.
Gəlmədi dilinə yalan, şairin –
Aldı el dərdindən odunu sözlər.
Atəşi qəlbindən alan şairin
Odu ürək oldu, odunu sözlər..
Əlində qələmi, ev boş, ev soyuq.
Bircə şam almağa tavanası yox.
O yazır şeirini Ay işığında,
Qızınır otaq da, qızınır can da.
O böyük sənətkar bilmədi ancaq,
Dilsiz əsrləri işıqladacaq
Ürək qanı ilə gecələr yarı
Qaranlıq otaqda yaratdıqları.
Kərim öz dostuna, məsləkdaşına
Yaxşılıq istədi, yamanlıq oldu.
Vurdu dizlərinə, vurdu başına,
Şairin sevinci bir anlıq oldu.
Sızlatdı qəlbini bu qəm, bu möhnət,
Dostunun yanında çəkdi xəcalət.
Şairsə əyləşib otağında tək
İşlədi gecələr bəzən sübhədək;
Yazdı bu baratın hekayətini,
Yazdı zəmanədən şikayətini.
Yazdı, cahan oldu bundan xəbərdar,

Sultanlar alçaldı, qalxdı sənətkar.
Verdi ədalətlə hökmünü zaman,
Dindirdi sözüylə zamanı şair.
Tək özü gülmüşdü şairə sultan,
Sultana güldürdü cahanı şair.

BİR DƏSTƏ ÇİÇƏK

*Bülbüli-zarəm, deyil bihudə əfqan etdiyim,
Qalmışam nalan qəfəs qeydində, gülzar istəram.*

Axşam şər qarışıb, qaş qaralanda
Şairin qapısı döyüldü birdən.
İlhama gəlmişdi şair bu anda
Yanar qəlbindəki döyüntülərdən.
Qapı vurğusunu heç eşidərm
Qəlbini vurğusuna dalan sənətkar?
Çəməndə açılan lalələr kimi
Kağızın üstündə açır misralar.
Baş-başa verərək dərdi-qəmiylə,
Sənət göylərində üzür Füzuli.
Könül bağçasından öz qələmiylə
Al-əlvan çiçəklər üzür Füzuli.
Darvaza döyülür, döyülür bir də,
Şair xəyallarda, düşüncələrdə.
Həyat bir dəryadır, xəyalı yelkən,
Qaynayır ilhamı gur bulaq kimi.
Ayrıbr Füzuli öz aləmindən
Ağacdan ayrılan bir budaq kimi.
Qəzəl qurtarmayır, çatmayır sona,

Qoyub qələmini davat qabına,
Çıxır darvazaya.
– Kimdir?
– Mənəm, mən.
O, açır qapını
– Füzuli, sənsən?
– Bəli, mənəm!
– Şükür, şükür Allaha.
Ürəkdə qalmadı nisgilim daha.
Sənin həsrətinlə gözlərim doldu.
Şükür ki, mənim də qismətim oldu
Səninlə, ey şair, üz-üzə durmaq –
Deyə, salavat da çevirdi qonaq.
Füzuli qonağı evə apardı.
Qonağın qəribə görkəmi vardı;
Əynində boz çuxa, belində kəmə, r,
Çuxanın üstündə gümüş düymələr.
Başında çal papaq, çiyində xurcun,
İldırım çaxırdı gözündə onun.
Yerli camaata oxşamır qonaq,
Doğmalığ tökülür üzündən, ancaq.
– İnan bu görüşlə, ey böyük insan,
Sən bu gün cənnəti satın almısan.
Vətəndən gəlmişəm, eloğlunam mən,
Salam gətirmişəm sənə Ərəşdən.
– Vətəndən? Gəldiyin yollara qurban,
Öpüm Vətən deyən dodaqlarından.
Deyə qonağını basdı bağına,
Dünyanı verdilər elə bil ona.
Onu qucaqladı, elə bil, bu an

Vətənin boynuna qol saldı şair.
Onu qucaqlayan öz qollarıyla
Bağdaddan Vətənə yol saldı şair.
Başdan-ayağadək süzüb qonağı,
Üzündən, gözündən öpür, öpürdü.
Qonağın üzündə ana torpağı,
Qaynar gözlərində Göygözü gördü.
Kaman inləyirdi onun səsinde,
Vətən həsrətiylə qəlbi doluydu.
Vətən elçisinin xoş nəfəsində,
Vətən güllərinin ətrini duydu.
Şair eloğluna baxır, baxırdı,
Onun duruşundan vüqar yağırdı.
Bu vüqar yaraşır vətən oğluna,
Bu vüqar Qoşqarı andırır ona.
– Zəvvaram, dedim ki, qoy əvvəlcə mən,
Gedim eloğlunun ziyarətinə.
-Bu kasıb komaya sən xoş gəlmişən,
Canım da, evim də qurbandır sənə.
İzin ver, əzizim, öpüm-öpüm mən,
O tozlu çuxanın ətlərindən.
Ah!.. Vətən sevgisi, Vətən sevgisi,
Həsrət özümüzə qaytarır bizi.
Ömrünü qürbətdə keçirməyən kəs,
Bu hissini gücünü, bəlkə də, bilməz!
Zamanın tozları sirrini gizlər,
Bu qoca dünyanın, sirli həyatın.
Daşların üstündə açılan izlər
Ayaq izləridir, bəlkə, Qıratın.
Demə ki, sevirəm mən vətənim,

Çox azdır “Vətəni sevirəm” – demək.
 Vətənin yolunda babalar kimi,
 Canını, qanını verəsən gərək.
 Yedirir, içirir, geydirir bizi,
 Bizə həyat verir bu ana torpaq.
 Dünyaya nə üçün gəldiyimizi
 Bizsə düşünmürük, bilmirik, ancaq
 Yurdu özümüzbə borclu da sanır,
 Onu düşünmürük yalnız bir kərə.
 Vətənin qışından bəzən usanır,
 Yayından qaçırır yaylaq yerlərə.
 Elə ki, vətəndən ayrılırq biz,
 Vətənçin qışqırır ürəklərimiz.
 -Danış, ay eloğlu, danış vətəndən,
 Danış sözlərinlə qanadlanım mən.
 Uçum görmədiyim dağlara sarı,
 Dolansın boynuma Vətən yolları.
 Anamın taxdığı həmayil kimi.
 Həsərət “nun” eylədi “əlif” qəddimi
 Danış, şirin-şirin, dilinə qurban,
 Danış, camaatın güzəranından.
 Budur, asta-asta danışır qonaq
 – Elə bil yel əsir Muğan düzündə.
 Çinar xışıldayır, səslənir qovaq,
 Ulduzlar sayrışır göyün üzündə.
 Təmkinlə, ürəklə danışır qonaq,
 Canlanır xəyalda o ana torpaq,
 Şairin gözünə görünür Muğan.
 Xəzərin sinəsi qalxıb - enirdi.
 Qonaq cani-dildən danışdığı an

Araz hayqırırdı, Kür səslənirdi.
 Vətən duyğu kimi könüldən keçir,
 O, Muğandan keçir, o, Mildən keçir.
 Gəlir qulağına bayaqdan bəri
 Ceyranın, cüyürün ayaq səsləri.
 Samux, meşəsində alaçıq qurur,
 Sərin “Qırxbulaqdan” o, cam doldurur.
 Çoban dəyəsində qonaq da qalır,
 Bu qəlbi dağlardan əzəmət alır.
 Yeyir ləzzət ilə çoban dürməyi.
 Könülə dağ çəkir köks ötürməyi.
 Necə də xoş gəlir bu anlar ona,
 Sinəsi xəzinə ozanlar ona
 Babəkdən danışır, Bamsıdan deyir,
 Zurna haray çəkir, tütək inləyir.
 Arzular səyriyir şair gözündə,
 Qoltuğunda “Xəmsə” Şeyx düzündə
 Nizami qəbrinə o, baş endirir,
 On ikinci əsrə o, salam verir.
 Şirin söhbətini çatdırıb sona,
 Qonaq əl uzadır dolu xurcuna.
 -Vətəndən, ey şair, sənə hədiyyə
 Bunu gətirmişəm, bax, bunu – deyə
 Şairə bir dəstə gül-çiçək verir,
 Güllərin ətriylə çəkib gətirir
 İraq ölkəsinə Azərbaycanı.
 (Vətən həsrətindən böyük dərd hanı?)
 Şair çiçəkləri basır bağına,
 Nələr pıçıldamır çiçəklər ona?!
 İyləyir gülləri o, yavaş-yavaş

Qəlbə hücum çəkir qüssələr yenə.
Şairin gözündən iki damla yaş
Düşür çiçəklərin üsküklərinə.
Çiçəklər su içib göz yaşlarından,
Sanki cana gəldi, dirçəldi yenə
Can gəldi şairin baxışlarından
Vətənin qurumuş çiçəklərinə.
Baxdı hədiyyəyə o, yana-yana,
Gözləri önündən nələr ötüşdü.
Şair çiçəkləri qoyub güldana,
Dedi: - Bir əfsanə yadıma düşdü:
Deyirlər, keçmişdə bir qoca Loğman
İnciyib yurdunun hökmdarından,
Bir daha vətənə dönmərəm deyər,
Gedir yad ölkəyə, uzaq ölkəyə.
İllər ötüb keçir... Dəyişir ruzgar,
O, elin rəyincə fərmanlar verir,
Loğmanın dalınca elçi göndərir,
Deyir: Vətən onu gözləyir hər an,
Qürbətə qapanıb qayıtmır Loğman,
Məktub da göndərir hökmdar ona,
Çağırır Loğmanı ana yurduna.
Yazır: Qulluğunda hazıram sənin,
Yolunu gözləyir ana vətənin.
Məktubla bərabər neçə min dinar,
Qızıl da göndərir ona hökmdar.
Şahın xələtləri, hədiyyələri,
Gəldiyi kimi də qayıdır geri.
Loğmansa Vətənə qayıtmır yenə,
Deyir: - Üz tutmaram bir də vətənə.

Hökmdar düşünür, düşünür hər gün;
Loğmanı Vətənə qaytarmaq üçün
Çarələr axtarır, tapa bilməyir,
Loğman "İnadımdan dönmərəm!" - deyir.
Ölkəyə səs düşür, bir gün bir çoban
Gəlib hökmdara deyir:
- Sən dayan, Loğmanı vətənə mən
gətirdərəm.
- Necə?
- Bunu sorma, qibleyi-aləm!
Ancaq sən bir qədər rüsxət ver mənə
Loğmanı qaytarram öz vətəninə.
Bircə ay keçməmiş bu əhvalatdan
Bir gecə qayıdır vətənə Loğman.
Şah bunu bilincə qaralır qanı,
Çağırır saraya dərhal Loğmanı.
Deyir: Bu nə işdir, ey böyük insan,
Sən üstünmü tutdun çobanı şahdan?
Saymadın, məhəl də qoymadın mənə,
Çobanın sözüylə gəldin vətənə.
Ey Loğman, bu sirri, gəl, mənə anlat...
Əlini cibinə salıb, o saat
Bir yovşan çıxarır Loğman cibindən,
Deyir: Vədələrə gəlməmişəm mən,
Bax, bunun ətrinə gəldim vətənə,
Bəxşişlər, ənamlar nə gərək mənə!
Ancaq, düz düşünmüş, o yoxsul çoban
Mənə torba-torba pul göndərərmiş;
O, yaxşı bilir ki, bu qoca Loğman
Dünyanın malına könül verməmiş,

O mənə göndərdi, bax, bu yovşanı,
 Torpağın ətriylə dolu yovşanı.
 İyləyib mən onu birtəhər oldum,
 Bilmədim şad oldum, mükəddər oldum.
 Dumanlandı gözüm, hərləndi başım,
 Yovşanın üstünə axdı göz yaşım.
 Sızladı ürəyim, əsdi bədənim,
 Durdu göz önümdə bu dağlar mənim.
 Bir anın içində illər ötüşdü,
 Şiltaq uşaqlığım yadıma düşdü.
 Bülbüllü meşələr, sonalı göllər,
 Kəklikli qayalar, yoncalı çöllər.
 Reyhanlı, yarpızlı şır-şır bulaqlar,
 Başı ağ çalmalı bu qəlbi dağlar,
 Çiçəkli güneylər, qarlı quzeylər
 Gördüm "gəl-gəl" deyə mənə əl eylər.
 Yalnız bax bu səsə mən qulaq asdım,
 Yovşanı öpərək bağrıma basdım.
 Demərəm, qürbətdə şad olmuşam mən,
 Axı bu torpaqda doğulmuşam mən.
 Vətən həsrətiylə külə dönmüşəm,
 Qəlbən ağlasam da, şad görünmüşəm.
 Torpağa bağlıdır, torpağa insan,
 İnsana hər şeydən torpaq əzəldir.
 O qərib ellərin od-ocağından
 Vətənin tüstüsü daha gözəldir.
 Ənama, xələtə uymamışam mən,
 Bu dağdan getmişdim, bu dağa gəldim.
 Uzağa uçmuşdum ovçu əlindən,
 Təzədən qayıdıb budağa gəldim.

Uzaqkən dünyanın dərdi-sərindən,
 Qürbətdə hər dərdi duydu mən dərindən.
 Ana torpağımın çiçəklərindən
 Qoparıb döşümə taxmağa gəldim.
 Bir yovşan ətriylə murada çatdım,
 Vətənim "gəl" dedi, qürbəti atdım.
 Gəzdim bu çölləri mən addım-addım,
 Ayaq izlərimə baxmağa gəldim...
 Füzuli qurtarıb hekayətini deyir:
 - Ay eloğlu, ağlatdın məni.
 Sən öz hədiyyənlə - çiçəklərinlə,
 Dinlə, ürəyimdən keçəni dinlə.
 Mənim də bir töhfəm, bir bəxşişim var,
 Apar, divanımı vətənə apar.
 Bu dərd ağır gəlir, çox ağır mənə
 Mənim də vətəndə görünür yerim;
 Nə deyim taleyə... ana vətənə
 Qoy özümdən əvvəl getsin sözlərim.
 "Can sözdür, əgər bilirsə insan,
 Sözdür ki, deyirlər özgədir can..."

KƏRBƏLA SƏFƏRİ

*Fəqr imiş fəqr, Füzuli şərəfi-əhli vücut,
 Özünlə eyləmə həmdəm füyqaradan qeyri.*

Ötdü aylar, fəsillər;
 İllər, qanadlı illər
 Şairin komasında

Görün nələr yaratdı.
O, sənət aləmində,
Hələ heç görünməmiş,
Möcüzələr yaratdı.
Onun şeir odundan
Yandı bağı yerin də.
Doğdu yeni bir günəş
Sənət üfüqlərində.
Bir balaca komanın,
Dünyalara sığmayan,
Dünya qədər sirri var.
Bu balaca komada
Qələmin çıxardığı
Xoş, həzin xışıltılar
Səs saldı dünyalara,
Ağlatdı göyü, yeri.
Çıxıb dağlı ürəkdən
Dağladı ürəkləri.
Ay kimi Füzuli də
İşıqlatdı hər yeri.
Ancaq qəlbində qaldı
Öz dərdi, öz kədəri.
Ay da bütün cahana
İşıq salır, nur yayır,
Ləkələri yenə də
Sinəsində saxlayır.
Hanı dedi: görəsən,
Bu böyük sənətkarın
Ustadı kim olubdur?
Bəlkə, anadan belə

O, şair doğulubdur?
Yox, yox!
Onun ustadı
Sonsuz dərdi, qəmidir,
O, kədər aləmidir,
O, kədər aləmidir.
O, bütün insanlığın
Şərəfidir, şanıdır,
O, göylərin şimşəyi,
Yerlərin üsyanıdır.
İldırımın çaxışı,
Bir ahunun baxışı,
Göyün dumanı, sisi,
Ruzgarın iniltisi,
Bir körpənin şənliyi,
Göylərin ənginliyi,
Bir yetimin naləsi,
Könüllərin ah səsi,
Arzusu, şikayəti,
Babaların hikməti,
Düşünsək dərin-dərin
Ustadıdır şairin...
Onun hər sətirində
Torpağın öz səsi var,
Dünya görmüş bir elin
Dərdi, faciəsi var.
Ürəyindən od alıb
Qızdı soyuq kəlmələr.
O hər qəzəli üstə
Gecələr sübhə qədər

Əritdi öz canını,
Önündəki şam kimi,
Açıldı səhər kimi,
Tutuldu axşam kimi.
Aylar, illər ötüşdü,
Ömrünün hər gününə
Bir şeir incisi düşdü.
Zamanın dalğaları
Gah qalxdı, gah da endi.
Sənətin yollarında
Füzulinin başına
Ağ çiçəklər ələndi.
Şükr eyləyib həyatda
Çoxa-aza Füzuli,
Qocaldı, dərdlərini
Yaza-yaza Füzuli.
Oldu illər yorğunu,
Şeir, sənət yormadı,
Zəmanə yordu onu.
Dedi: - Mənim qeydimə
Bu yerdə bir qalan yox.
"Rüşvət deyildir deyə
Salamımı alan yox".
Aylar, illər ötüşdü,
Doğulduğu Kərbəla
Bir gün yadına düşdü.
– Uşaqlıq, ay uşaqlıq,
Sən bir çiçəkli yazdın,
Uzaqdır hər qayğıdan,
Sən kədər tanımazdın.

O illərmiş ömrümün
Ən fərəhli illəri.
Bu həyatı, varlığı
Mən dərk edəndən bəri
Üzüm bir an gülmədi.
Bəzən güldüm, üzümə
Ancaq zaman gülmədi.
Zaman, mənə verdiyin-
Elin dərdi-səridir;
Alnımın qırışığı,
Saçlarımın ağlığı,
Qəlbimin kədəridir.

Zaman, məndən aldığı
– Uşaqlığım, gəncliyim,
Rahatlığım, dincliyim,
Mənim azadlığımıdır;
Sevincim, şadlığımıdır.

Kərbəlanın yolları karvanlarla doludur,
Bu yol neçə yüz ildir "müqəddəslər" yoludur.
Bircə içim suya da burda həsrətdir insan,
Yollar cadar-cadardır, zəvvarların ahından.
Əsən səmum yeli də onların ah-vayıdır.
Bu yolla gəlib-gedən "şərəf alıb qayıdır
Nəcəfdən, Kərbəladan.
Aldadır öz-özünü bu yollarda müsəlman.
O, elə zənn edir ki, onun bu ziyarəti,
Satın alır cənnəti.
Zənn edir ki, saxlayıb imamların yasını,

Qazanır bu dünyada o biri dünyasını.
 Dodağında qəzəli: “Dərd çox... Tale zəbun...”
 Məhəmməd Füzuli də yolçusudur bu yolun.
 Qafilədən kənardə o, tək gedir, tək gedir.
 Bu yolların dərđini ürəyinə həkk edir.
 Füzuli də könlünü imamlara verdimi?!
 Xeyr! Zəvvarlar kimi
 Füzuli getmir ancaq şərəfçün Kərbəlaya,
 Özü şərəf aparır o, bu gün Kərbəlaya.
 Baş çatlayır istidən... Göydən yerə od yağır.
 Dəvələr də tənqiyib yeriyir ağır-ağır.
 Karvan gedir, yol boyu uzanıb qatar-qatar.
 Yeridikcə dəvələr, səslənən zıncırovlar,
 Əruzun ahəngini xatırladır şairə...
 Xəyalında düzülür kəlmələr sətirlərə:
 “Mənəm ki, gafiləsaları-karivani-ğəməm.
 Müsafiri-rəhi-səhrayı möhnətü öləməm.
 Həqir baxma mənə, kimsədən sakınma, kəməm,
 Fəqiri-padişahasa, gədayi-möhtəşəməm...”

Birdən yağış başladı, hərə qaçdı bir yana,
 Bir budaq da tapılmır adamlar daldalana.
 Sular qalxıb-enirdi, sular aşıb-daşırdı,
 Bu vaxt şair bir kiçik kəndə yaxınlaşırdı.
 Yaman qaraldı qanı,
 Şairin üzündəki o kədər tozlarını
 Yağan o gur yağış da silə bilmədi fəqət
 Onun kədərlərinə dəm tutmuşdu təbiət.
 Təbiət də elə bil bu dəm ona ağladı,
 Füzulinin dərđinə, qəminə yas saxladı.

Onun ağ saqqalından damcılar süzülürdü.
 Elə bu vaxt qarşıda bir böyük qəsр gördü.
 Darvazaya sığındı, yox, yağış kəsilmədi
 – Şair gedə bilmədi.
 Birdən açıldı qəsrin pəncərəsi...
 Bu zaman bir səs gəldi:
 Ey qoca, qapıda nə durmusan?
 İçəriyə gəlsənə.
 – Sağ olun!
 O kəs yenə əl çəkmədi.
 – Buyurun, sizə qurbandır varım,
 Allahın qonağına açıqdır qapılarım.
 Ev sahibi hərlənib-özü gəldi:
 – Gəl bəri!
 Füzulinin qolundan çəkib saldı içəri.
 Onlar qəsрə girdilər,
 O dincəldi...
 Şairə nahar da gətirdilər,
 Bütün nahar dəstgahı qızıl qablarda gəldi,
 Qızıl piyalələrdə ləzzətli mey verildi.
 Cariyələr, nöqərlər düşdülər əl-ayağa,
 Hərəsi bir tərəfdən qulluq etdi qonağa.
 Qəsр zinət içində pırl-pırl yanırdı.
 Elə bil hər divardan bir Günəş boylanırdı.
 Tavanda çil-çiraqlar, döşəmədə xalçalar,
 Qəsрdəki zinətə şahlar belə əl çalar.
 Ev sahibi qonaqdan sordu:
 – Kimsən, nəçisən?
 – Adi müsafirəm mən.
 – Çox gözəl, ey müsafir, əntiqbazam mən düzü,

Nadir şeylər yayınmaz mənim gözümdən düzü.
 Gedək, sənə göstərim qiymətli şeylərimi.
 Qoruyuram onları gözüm, bəbəyim kimi.
 Onlar durub keçdilər bir bəzəkli otağa,
 Ev sahibi gözaltı nəzər salıb qonağa
 Dedi: – Qonaq, yaxşı bax burdakı daş-qaşlara.
 O, bir üzük götürüb şüşə rəfdən bu ara,
 Dedi: – Bax, bu üzüyün qaşına, yaxşı bax, sən,
 Şahın da barmağında olammas bu üzükdən.
 Qiyməti min dinardır,
 Belə nadir bir inci,
 De, harda, kimdə vardır?
 Füzuli göz ucuyla baxıb qaytarır yenə
 Üzüyü sahibinə.
 İndi bax, bu qılınca, yaxına gəl, yaxşı bax.
 Dəstəyinin bir daşı mincə dinardır ancaq.
 Füzuli qılınca da baxaraq saymazıyana,
 Qaytarır sahibinə.
 Kişi pərt olur yenə:
 İndi də diqqət elə bu şətrəncə, müsafir,
 Özü fil sümüyündən, daşları incidəndir,
 Bir daşını inan ki, yüz dinara verərəm.
 Bunları sultana da, şaha da göstərmərəm.
 Cildi qızıl suyuna çəkilmiş bir divanı
 O, göstərir şairə.
 Əntiqfuruş - Belə bir kitab hanı?
 Cildindəki qızılın min dinar qiyməti var.
 İçindəki rəsmlər ağılı heyran qoyar.

Füzuli – Kiminkidir bu divan?

Əntiqfuruş – Kişi, insafın olsun, özün indi hardasan?

Füzuli – Sənin evindəyəm mən.
Əntiqfuruş – Demək, onda kitab da mənimdir.
Füzuli – Səhv edirsən!
 Bunun cildi sənindir,
 İçindəki duyğular, yəqin ki, özgənindir.
Əntiqfuruş – Aha, indi anladım, ey müsafir, haqlısan!
 Mövlana Füzulinin divanıdır bu divan!
Füzuli – Onu çoxmu sevir sən?
Əntiqfuruş – Oxumaq bilmirəm mən!
 Ev sahibi cürbəcür əyləncələr, bəzəklər,
 Xara şallar, ipəklər,
 Kələğaylar göstərir müsafirə dalbadal,
 Qucağında gəzdirir şairisə min xəyal.
 Ev sahibi görür ki, öz qəlbinə dalaracaq,
 Onun dediklərinə fikir vermir heç qonaq.
Əntiqfuruş – Sən ey, naməlum insan, sənə bir
 sualım var.
 Göstərdiyim şeylərə şah özü heyran qalar.
 Bu daş-qaşlar, bu süslər sənə bir zərrə qədər
 Əsər etmədi ancaq,
 Səndəki daş qəlbə bax.
 Bəlkə, bəlkə, ey insan,
 Sən məndən də varlısan?
Füzuli – Xeyr, mən çox yoxsulam.
Əntiqfuruş – Elə isə, bəs neçin,
 Baxırkən bu şeylərə qamaşmadı gözlərin?
Füzuli – Üzü dönük dünyada
 Çox şeylər gördüyümdən,
 Axır kor olmuşam mən.
 Mən bu qoca dünyada dərd satıb, qəm yeyirəm,

Odur, belə şeyləri mən görə bilməyirəm.
 Sən daş-qaş göstərirsən mənə, söylə, ürəyin
 Daş deyilmi bəs sənin?
 Qanlı göz yaşlarıyla ömrü ötüb keçənin,
 Gözündə bir quruşa dəyərmə üzük qaş?
 Mənə daş göstərə, göstər isti göz yaş!
 Yoxsul dolansam da mən, vüqarım əyilməmiş,
 Məni dünya süsləri heyran edə bilməmiş.
 Zinətə çox vurulma, zinət dünya malıdır,
 İnsan özü dünyanın zinəti olmalıdır.
 Bir də... Düzünü bilsən əşyanı görmürəm mən.
 Bütün bu zinətlərin arxasında gizlənən
 Böyük hadisələri, mənaları görürəm.
 Mənalər aləmində mən ki ömür sürürəm.
 Bax bu üzük, yəqin ki, vaxtilə bir gözəlin
 Barmağında parlayıb... Hanı indi o gəlin?
 Bəlkə onun ürəyi artıq çoxdan dayanmış,
 Ondan sonra bu üzük neçə barmaqda yanmış?
 Bunu satan o bədbəxt neçin satmış görəsən?
 Bu üzüyü alanda düşündünmü bunu sən?
 Bu üzüklə neçə toy, neçə büsat qurulmuş?
 Ah! Bu üzük kimlərin nişan üzüyü olmuş?
 Görəsən hardan gəlib düşmüş sən qəsrinə?
 Bəlkə, mənim sözlərim qəribə gəlir sənə?
 Bax, bu qılınc... bu yaraq kimə töhfə verilmiş?
 Bu, bənsiz bədbəxtlərin köksünə endirilmiş?
 Bu qılıncın ustası
 Görəsən nə gözləmiş?
 Öz çirkin əməlindən,
 Bunu düşünürəm mən.

Özünü məhv etməyə silah yaratmış insan...
 Bəlkə də, bu qılıncdır İbrahimi doğrayan?
 Çaldıranda parlamış, bəlkə, birinci kərə,
 Qan çiləmiş bu qılınc dərələrə, duzlərə?
 Bəli, düzünü bilsən, əşyanı görmürəm mən,
 Bütün bu zinətlərin arxasında gizlənən
 Hikmətləri görürəm, mənaları görürəm.
 Mənalər aləmində mən ki, ömür sürürəm.
 Füzuli divanını qızıla tutdurmusan,
 Həşyəsində, cildinə min cür bəzək vurmusan.
 Sənin fikrincə, ey dost, şeir, sənət heç nədir,
 Bu kitabın qiyməti bəzək-düzəyindədir.
 İndi görək şairin özü nə deyir – deyər
 Başladı asta-asta divanı çevirməyə –,
 Tapıb axtardığını o, oxudu ucadan.
 (Ev sahibi süzürdü qonağı heyran-heyran.)
 “Çox təxəffür qılma, cəmi mal ilə, ey xacə kim,
 Simuzər cəmiyyəti, əbli-qürur eylər səni.
 Barigahi qürbdən, cəmiyyəti-malu mənal,
 Hər nə miqdar olsa ol miqdar dur eylər səni”. -
 Kifayətdir, ey qoca, kifayətdir! – deyərək,
 Ev sahibi qışqırır... Bir dəyirman daşıtək
 Ev başına dolanır, o, itirir özünü,
 Öyündüyü şeylərə zilləyərək gözünü,
 Düşünür... Kəsik əllər, kəsik başlar bir anda
 Fəryad edir, səslənir onun qulaqlarında.
 Bu qılıncı doğranan kamsız ölən cavanlar,
 Dilə gəlib elə bil deyir: “Sənə sözüm var,
 Bizi neçin yığmışan, bura, tez ol, cavab ver?”
 Bu daş-qaşlar, qılıncılar qocaya hücum çəkir.

Kamsız gedən ürəklər,
 Üzüklərin qaşında yanan arzu, diləklər
 Məlul-məlul boylanıb, qan ağlayır elə bil.
 Üzüklərin qaşları
 İnsan baxışlarıdır,
 Bunlar soyuq daş deyil.
 Dəhşət alır qocanı.
 Basir onu soyuq tər.
 Bütün bu cahı-cəlal, bu daşlar, bu bəzəklər
 Özü öz ayağıyla toplanmamış bu qəsrə.
 O, qabıqdan çıxıbdır hər biriyçün min kərə.
 Min fırlıdaq, min hiylə, min iftira, min yalan.
 Burdakı zinətlərin asılıb qulağından
 O, bunları düşünür, o, bunları düşünür.
 Gözümdə heçə dönür,
 Min hiylə hesabına topladığı bu şeylər,
 Düşür onun gözündən bu zinətlər bir anda,
 Qulağında səslənir bu şeyləri alanda
 Eşitdiyi nalələr, şikayətlər, gileylər.
 Təzə görürmüş kimi
 Heyrətlə seyr eləyir
 O, solunu, sağını.
 Təəccüblə, diqqətlə süzür öz qonağını.
 O, ərinə-ərinə
 Gözlərini zilləyir qonağın gözlərinə.
 Bu gözlərdə o görür hər xilqətin sirrini –
 Göyün, yerin sirrini, təbiətin sirrini.
 Yox, yox, görmür, o duyur.
 Bu gözlərdə oxuyur:
 Bir ürəyin dünyadan sonsuz təmənnasını,

İnsanın ilk eşqini, həyatın mənasını;
 Səslənir qulağında hikmət dolu sətirlər,
 Bu gözlərdə oxuyur başdan-ayağa qədər
 Oxuya bilmədiyi Füzuli divanını.
 Səksənir, bir üşütmə tutur onun canını.
 Birdən o, xəbər alır:
 Deyin, adınız nədir?
 Məhəmməd!
 Sənətiniz?
 Şairəm.
 Şair, şair!
 Aman Allah, işə bax!
 Füzulisən yoxsa sən? Sükut...
 Sən gərdişə bax!
 Dayan, deyə o keçdi yan otağa...
 Bir azdan əlində bir medalyon o, qayıtdı.
 Ah!.. Aman!
 Medalyonu görüncə şair dondu yerində,
 Tərpənə də bilmədi, o uçundu yerində.
 Bu, cavan Məhəmmədin
 Bu dünyada yeganə
 Dövlətiydi, varıydı.
 Leylaya bəxş etdiyi ana yadigarıydı.
 – Söylə, bu sənə hardan?
 Mənim Leylam sağmıdır?
 O, bu qərib diyarda yenə də dustaqlıdır?
 – Səbr eləyin, - deyərək, o açdı medalyonu,
 Şair gəldi dəhşətə,
 sarsıtdı heyਰət onu.
 Medalyonun içindən Füzuli boylanırdı.

Onun şair gözləri məşəl kimi yanırdı.
 Əntiqfuruş – Bir bura bax, bura bax,
 Bu dalğın gözlərə bax, bu qövsi qaşlara bax,
 Adam da öz şəklinə oxşayarmış bu qədər?!
 Zillənir şəklə gözlər: ...
 Başında göy araxçın, duruşunda əzəmət,
 Üzündə qəm izləri, gözlərində məhəbbət.
 Məhəbbət, bu məhəbbət toplamış yığın-yığın
 Bir şairin qəlbinə dərini insanlığın.
 O, bu dərini, möhnəti özünə dərd sanmamış
 Əzablara yar olmuş, əzabdan usanmamış.
 Dodağında eşqinin həzin iniltisi var,
 Başında bu möhnətin dumanı var, sisi var.
 Baxıb məchul nöqtəyə o düşünür dərinədən,
 Arzuların şöləsi süzülür gözlərindən.
 Nələr keçir şairin xəyalından bu anda,
 Onun o dünyümlənən müqəvvəs qaşlarında
 Ağsaçlı qoca Şərqi dərini yatır elə bil.
 Alındakı qırıqlar adicə qırıq deyil,
 Öz xalqının keçdiyi iztirab yollarıdır!
 Gözdən axan incilər dövlətidir, varıdır.
 Quşqonmaz zirvələri andırır bu halında,
 Göz yaşı həlqələnmiş elə bil saqqalında
 Vətən qayalarının üzündə kölgəsi var,
 Onun qulaqlarında “Vətən”, “Vətən” - səsi var,
 Bir gözüylə gülürsə, bir gözüylə ağlayır,
 Elə bil qollarıyla dünyanı qucaqlayır.
 Dünyanın ağır yükü toplanaraq bir yere
 Yüklənibdir elə bil həmin bu çiyinlərə.
 Nakam məhəbbətinin üzündə kölgəsi var,

Onun qulaqlarında “Vətən”, “Vətən” - səsi var.
 – Bu mənim əksimdir, ah!
 – Bunu kim çəkmiş görən?
 – Bunu satan uşaqdan soruşmuşdum onda mən.
 O dedi ki, bu şəkli anam çəkmiş.
 – Bəs hani?
 O sağdırmı?
 – Yox, ölmüş...
 Elə bil ki, dünyanı,
 Tərpətdilər yerindən –
 O, ah çəkdi dərinədən.
 Bu ahdan göy tutuldu, yel əsdi, yer titrədi.
 Qara geydi bağçalar, gül-çiçəklər titrədi.
 Alovlardan insanı keçirir yalnız ümid.
 Düz qırx il ürəyimdə yaşatdığım bir ümid
 Quş olub uçdu getdi bircə anın içində;
 Söndü ümid ulduzum kəhkəşanın içində.
 Bəs hardadır o uşaq?
 Bu yaxın kənddəndir o.
 – Adı?
 – Adı Fəzlidir.
 – Taleyin qurğusunu dərk eyləmək çətindir.
 Ya rəbbim, işə bax bir!
 Leyla iraq olsa da, qırx il mənim gözümdən.
 Övladının adını almış təxəllüsümdən.
 Sən bir təsadüfə bax,
 Mən də Fəzli qoymuşam öz oğlumun adını;
 Adına oxşadaraq...
 Ah!.. O, mənim şəklimi necə çəkmiş görən?
 Bu sirri, bu möcüzü anlaya bilmirəm mən.

TAUN

*Ucaldın qəbrim, ey bidərdlər, səngi-mələmətdən
Ki, məlum ola dərd əhlinə qəbrim ol əlamətdən...*

Müqəddəs Kərbəlaya bəla gəldi, bir bəla.
Bir həftədə qocalıb əldən düşdü Kərbəla.
Taun gəldi, nə gəldi, bu bəlanı, bu dərdi,
İlahinin özümü bu diyara göndərdi?
Qiyamətdir bəlkə bu?
Çatıb dünyanın sonu?
İlahinin özümü müqəddəslər yurdunu
Belə çapdı, taladı, onun qara nəfəsi
Dilsiz daşa çevirdi toxunduğu hər kəsi.
Bir dirilik qoymadı bir həftədə ölkədə,
Bu, göylərin yerlərə qəzəbiydi, bəlkə də.
Bəlkə də, Kərbəladan “şərəf” alıb ucalan,
Hörməti satın alan
Vicdan tacirlərinin əməliydi bu bəla?
Oldu ölüm yatağı bu müqəddəs Kərbəla!
Küçələri, evləri taun gəzir birbəbir,
Bir qara kabus kimi o, hər yerə baş çəkir.
Obalardan-obaya, eldən-elə keçir o.
Hər gözüne dəyəni ora q kimi biçir o.
Bu yerdə taun oldu yerin, göyün hakimi,
Göydə uçan quşu da vurdu ildırım kimi.
Quruyur gur çeşmələr, quruyur axar sular,
Yataqlarda mələşir yetim qalan quzular.
Təpələrdə böyürür sağılmamış inəklər,
Solur bağda ağaclar, bağçalarda çiçəklər.

Taun sarır çölləri bir qara bulud kimi,
Gedə-gedə adamlar səpələnir tut kim.
Baxın can verənlərin donuq baxışlarına,
Ulu ziyarətgahın o dilsiz daşlarına
Üzünü sürtüb ondan nicat istəyir onlar
– Laxta-laxta qan qusur tauna tutulanlar.
Zəvvarlara ölümdən bu yer ərməğan verir,
Şərəf üçün gələnlər “şərəf” alıb can verir.

Bir daxmanın önündə topa-topa adamlar;
Onlar durub baxışır gözlərində sual var:
Şair yatır xəstədir,
Deyirlər can üstədir.
Əsmə, külək, ötmə, quş, qanad saxla, amandır.
Hardan gəldi bu andır,
Bu taun, bu zəhrimar?
Hər baxışda sual var:
– Görən şair necədir?..
Qayalarda səslənən küləklər də inləyir,
Göy də, yer də inləyir.
İnləyir həzin-həzin,
Elə bil xəbər alır halını Füzulinin.
Pıçıldaşan yarpaqlar sorur biri-birindən:
– Şair necədir görən?
Onun halı yamandır,
Əsmə külək, ötmə quş, qanad saxla amandır.
İnsafınız bəs hanı?
Şeiriylə milyonları yuxudan qaldıranı,
Yuxudan eyləməyin;
Bu balaca daxmanın qarşısında baş əyin!

Sənin gücün, ey taun, neyləyəcək şairə?
 Zəhmət çəkmə boş yerə!
 O, ölümü öldürüb sənətiylə, sözüylə,
 O, bir cahan gətirib bu cahanda özüylə...
 Leylaya çatmasa da, o, çoxdan kama çatmış,
 Axan göz yaşlarıyla o, bir çeşmə yaratmış,
 Ona "eşqin çeşməsi" dedi bütün ozanlar.
 O çeşmədən su içən, bu dünyanı tez anlar.
 Şair yatır, amandır,
 Onun halı yamandır.
 Onun ömrü əbədi,
 Taununku bir andır.
 Daxmanın qabağında topa-topa adamlar...
 Hər gözdə bir sual var.
 Yaman baha oturdu taun bu bədbəxt elə,
 Onun dəhşətlərini yazmaq üçün də belə
 Füzuli sözü gərək, Füzuli şeiri gərək!
 Hanı elə bir hünər, hanı elə bir ürək?..
 Taun yüz-yüz insanı bir gündə verdi bada.
 Taunun dəhşətləri hamını sarsıtsa da,
 Şairin daxmasından əl çəkməyir bir nəfər,
 İçəriyə zillənib sual dolu nəzərlər.
 Hamı dikib gözünü ağ çalmalı həkimə,
 Həkim xəcalətindən baxa bilmir heç kimə.
 O, nə desin, nə desin?
 Necə çarə eylesin Bu çarəsiz xəstəyə?
 Güman gəlmir bir şeyə -
 Onun gücü zəifdir xəstəliyin gücündən,
 Onun yanaqlarına axır göz yaşı dən-dən.
 Elə bu vaxt daxmadan yanıqlı bir səs gəlir,

Hamı, hamı heyrətlə səsə tərəf çevrilir:
 - Mən indi o dünyaya uçacağam quş kimi,
 Həkim, sənın yerinə qoy mən deyim dərdimi:
 "Eşqdən canımda bir pünhan mərəz var, ey həkim.
 Xəlqə pünhan dərdim izhar etmə, zinhar, ey həkim.
 Var bir dərdim ki, çox dərmandan artıqdır mənə.
 Qoy məni dərdimlə, dərman eyləmə, var, ey həkim.
 ...Gəl mənim tədbiri-bihudəmdə sən bir səy qıl,
 Kim olam bu dərdə artıqraq giriftar, ey həkim!..
 ...Rənc çəkmə, sihhət ümmidin Füzulidən götür,
 Kim, qəbuli-sihhət etməz böylə bimar, ey həkim..."
 Qapadı gözlərini yana-yana Füzuli,
 Zülmündən usandığı bu cahana Füzuli.
 O, hər cövrə, cəfayə sinə gərđi, dayandı,
 Yanmadı tək həyatda, öləndə də o yandı!
 Yandı, yandı sənətkar,
 Külə dönər yananlar.
 Külə dönmədi ancaq, günə döndü Füzuli.
 Yalnız gündüzlər deyil, gecələr də dəmadəm
 Gözlərində bir aləm,
 Vətənin göylərində gülümsündü Füzuli.
 Bütün şəhər yana-yana
 Bir sel kimi axıb gedir qəbristana,
 qəbristana.
 Füzulinin arxasınca gedir hamı bu son dəmdə,
 Elin dərdi, elin qəmi birləşibdir bu matəmdə.
 Tabut gedir... Bu ağrıdan ürəklər də qana dönür,
 Cənazənin arxasınca aram-aram el sürünür.
 Bir ora bax, bir ora bax; Meyitləri adlayaraq
 Bir meyiti dəfn etməyə gedir onlar.

Gedir, gedir insan seli qatar-qatar.
Hindistandan, Türkiyədən, Azərbaycan ellərindən,
İran, özbək mahalından, Türkəmənistən çöllərindən
Min-min insan seli gəlmiş "o mənimdir, mənim" - deyər;
Füzulini qəbir evinə - son məskənə ötürməyə.
Şair gedir... Bu gün dua əvəzinə həzin-həzin
Oxuyurlar "Şəbi-hicran" qəzəlini

Füzulinin.

"Şəbi-hicran... yanar canım, tökər qan çeşmi-giryanım,
Oyadar xəlqi əfqanım, qara bəxtim oyanmazmı?"
Bu bir qəlbin səsi deyil, milyon qəlbin bir səsidir,
Ömrü-günü əsarətdə keçən xalqın naləsidir.
"Şəbi-hicran", qoca Şərqi öz varlığı öz adıdır.
Məhkum olan millətlərin "yandım" deyən fəryadıdır.
Könül qəmli, gözlər nəmli, baş aşağı gedir hamı,
Şairə el məhəbbəti aparır bu izdihama
Çoxu elə gedə-gedə yıxıldığı yerdə qalır,
Taun gülür qəh-qəhəylə, ölümlərə o, əl çalır.
Ölüm belə gələ bilmir izdihama qorxu, hədə.
Şairə el məhəbbəti qalib gəlir ölümə də.
"Şəbi-hicran" deyə-deyə çatır onlar qəbristanına.
Şərqi qoca bülbülünü dəfn edirlər yana-yana.
Bəs o kimdir, o purvüqar?
Qəbrin üstə son torpağı səpələyən o ixtiyar?
Saqqalından damcı-damcı axır onun göz yaşları,
O, əyərək qamətini qəbrə sarı;
Öpür qəbrin torpağını, birdən-birə
Üzü üstə dəyir yerə.
Ah! O damı təslim etdi öz canını bu tauna!
Bəli, dostun qəbri üstə çatdı onun ömrü sona.

Dostlar, gəlin, bir taniyin siz də onu,
Əbdül Kərim məzarda da tək qoymadı öz dostunu.
Füzulinin dərdləridir, - dedi, - mənim öz dərdlərim,
Füzulinin dərdlərini ömrü boyu ötdü Kərim.
Könül yaxan ney səşində, o, nəğməylə ömür sürdü,
Öləndə də həmin o ney köksü üstə görünürdü.

EPILOQ

Füzulimiz qədim İraq totpağında rahat yatdı.
Kərbəlada ikinci bir Kərbəlanı o yaratdı.
Ötdü aylar, ötdü illər, dünyanın hər bucağından
Bu məzarı ziyarətə axın-axın gəldi insan.
Bu məzarla İraq çatdı daha böyük şan-şöhrətə.
Müsəlmanlar gəlirdisə Kərbəlanı ziyarətə,
İndi bütün dünya üçün ziyarətqah oldu bu yer
Şərəfətli bir diyara şərəf verdi bizim şair.
Bütün dinlər, təriqətlər birləşirdi bu məzarda.
Gələnlərə, gedənlərə
Kərbəladan milyon kərə
Daha artıq şərəf verdi bu məzar da.
Füzulinin doğum günü bəlli deyil bir insana,
O gələndə bu cahana,
Kim bildi ki, Azərbaycan torpağına gün doğuldu.
Ancaq onun ölüm günü ən böyük bir tarix oldu.
Hamı bir cür doğulmurmu doğulanda? Taleyə bax!
Öləndəsə hərə bir cür ölür, ancaq!

Öldün, o zamandan keçdi dörd yüz il,
Yanır qəlbimizdə sənət çırağın.

Dörd min il keçsə də saralan deyil,
Sənin söz gülşənin, sənin söz bağın.

Əsrlər ötsə də, o vaxtdan sənin
Hər dərdin, hər qəmin bizə tanışdır.
Qəlbindən od alan sətirlərinin
İstisi hələ də soyumamışdır.

Səni yaşadan da söz hünərindir,
Nəğmələr yarandı ahü-zarından.
Kədərini böyükdür, eşqin dərinidir,
Doğuldun vətənin yaralarından.

Eşqin bir ümmandır, arzun bir aləm,
Nə var ki, yazmağa beş-on qəm olsa;
Yazıb dərdlərini qurtara bilməm
Mənim hər kirpiyim bir qələm olsa.

Ömrünü ahlarla vermədin bada,
Arzu dəryasında bir yelkən oldun.
Zaman özgəsini yandıranda da
Alışan o oldu, yanan sən oldun.
Ağladın, yayıldı səsin hər yana,
Bülbül bağçalarda ötdü - dedilər.
Gələndə Məhəmməd gəldin cahana,
Gedəndə: "Füzuli getdi" - dedilər.

*Şəki-Bakı,
may-dekabr, 1958*